

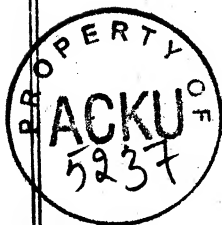
اجتماعي نظريات

د
گل پاچا الفت

د افغان مجاهد الهلالياتي مرکز

۱۳۶۵ - ۱۹۸۶

اجتماعی نظریات

د
گل پاچا الفت

مہتمم

محمد حسن ولسمل

خیروونکی

د افغان مجاہد اطلاعاتی مرکز

(۱۹۸۶ — ۱۳۶۵)

تاریخ و تمدن افغانستان

د کتاب نوم : اجتماعي نظريات

مؤلف : محمد حسن ولسمل

خپرونکی : د افغان مجاهد اطلاعاتي مرکز

د خپرېدو کال : ۱۳۶۵ هـ ش / ۱۹۸۶ ع

شمير : زر توک

بيه : ۲۰ روپۍ

د ليکوال په نوم

د مجاهد

د افغانستان د ملي دواړو لخوا

۵۵۶۱ — ۲۸۸۱

اسروا بناد استاد الفت

فهرست

<u>مخ</u>	<u>عنوان</u>
	<u>سرریزی</u>
ب	ولسمل سرریزه
ه	د رفیع سرریزه
ط	د منگیال سرریزه
	<u>متن</u>
۱	فکر
۱۳	کار او عمل
۲۲	له کار سره علاقه
۲۶	عقیده
۲۹	اخلاق
۳۴	تعلیم او تربیت
۳۸	د تضاد شعور

مخ	عنوان
۴۱	ذوق
۴۵	خیال
۴۹	عشق او حرص
۵۲	د مشرانو عشق
۵۹	یوانریتوب
۶۴	نزه او ته
۶۷	ستړگی مه پتوئ
۷۲	د نرمانی تغییر
۷۶	برابر نه دی
۸۰	د اسلام دردمنو !
۸۳	د سبا فکر
۸۶	پخوانۍ دیوی

ترو

فکرد آنرادی

په
نوم

بسم الله الرحمن الرحيم

اوښل ئی که څوک نه لویي عالم په خوب ویده دی ټول
داد سبا ورځې ویش حلموته پیغامونه دي

د نن نه تقریباً پنځوس کاله پخوا اروا بناد گل پاچا الفت پورتنی
شعرویلې اوچه سړی د مرحوم الفت صاحب آثارو ته لږ غوندې
په خیر شي نو دا ورته څرگند پزی چه د سونو کلونو په تېرېدو به
هم د دغه اورښی شاعر او د افغانستان دخپل عصر د دغه نامتو
لیکوال اثار خپل ارزښت له لاسه ورنکړي بلکه په وروسته زمانو
کښی به یې لاسپسې ارزښت نریات شي .

د الفت صاحب هراثر چه سړی لولی داسی فکر کوی چر ژوندی
ناست دی او دغه ټولې صحفې، منظری او نادرې ویني او د قلم په

شبه يې خپلو وطنوالو ته وړاندې کوي .

« اجتماعي نظريات » د مرحوم الفت صاحب ناچاپ شوی اثر دی چه حتی په شاهي دوره کې يې ^{د افغانستان} مطبعه خپل چاپونه هم اخستی خو د چاپ امکان يې نه و پيدا کړي له نېکه مرغه په دې وروستيو وختونو کې راته پرچا د افغانستان نه د الفت صاحب دنور و چاپ شوو آثارو سره يوځای راوړ ، د دې کتاب ځينې مضامين د « مجاهدولس » په وروستيو کونو کې ^{د افغانستان} گرېډلي ، درېه در او مېارنډولس ته تقديم شول خواوس خواړه چه په مستقل ډول يې د افغانستان اهلاعاتي مرکز له خوا چاپ ونشر کړو . همدارنگه د الفت صاحب هغه مقالې چه د « افغان » په ملي جريده کې خپرې شوي دهغو اشعارو په شمول چه د « افغان » په ملي جريده کې چاپ شوي او د دوی د شړوندانه دوره ستيو کلونو اشعار به هم د مستقلو کتابونو په ډول که خدای کول ډېر ژر د نړيوستونکو ته تقديم کړو .

خدای بښلی الفت صاحب په کتاب باندې زما د پاڼه لیکل ځکه گرانه خبره ده چه زه دومره سواد نلرم او يو بسواد بايد ديودان شمند عالم ، د ژوند فکر خاوند او سترگه وړ نامتو ليکوال په اثر باندې د څه لیکلو حق ونلري او په همدغه اساس زه ځانته د احق نه وړ کوم بلکه په دغه وسيله دنور وخوانسو او مبارزو ليکوالانو نه هيله لرم چه د وطن ددغه دانشمند ليکوال په دغه مهم اثر دڅه لیکلو قلمي قدرت ښکړ کړي نوځکه ستاسو د نړيوستونکو وخت نه نيسم او خپلې خبرې د پښتو ديره شاعره لاندېني شعر ختموم :

باغ دگلوبه سمسوری مونز به نه یوو

د بېلابېلو پری شو، وي مونږ به نه یوو

محمد حسن ولسمل د افغان مجاهد اخلاعاتي مرکز عمومي آمر

کونہ تا کال خیر کالونی ۲۰-۱۰-۱۳۶۴

0000000000000000

[illegible]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۹. رتبه و مقام: ...

تہذیب و تمدن کا ایک نیا دور

سورہ بکراہ کے احکام اور روایہ، ریکٹے، ۱۰۰۰، ۱۰۰۰، ۱۰۰۰

شبهه های مختلف از این نوع است

۱۰۰. ۱. لیکن در این باره ها، باید دید که آیا اینها در حقیقت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د الفت دنيا پاكه او سپېڅلې دنيا ده ، هلته كينه او كدرت ،
كركه او نفرت ، بغض او عداوت ځای نه لري ، هلته د مینې
او محبت وېزې چلېږي ، د سعادت او نېكمرغۍ بازونه الوزی
او دوروری او انس او انسانیت د عروج او معراج دنيا ده ،
هلته هرڅه د الفت په كانی تلل كېږي او هر قضات په همدې
منطق ولاړ دی . لكه څرنگه چې د الفت دنيا پاكه او سپېڅلې
ده همداراز د الفت وینا هم خوښه او په زړه پورې وي .
قدرت په پښتنو كې همداسې يو الفت پیدا كړی و
چې دنيا يې پاكه او سپېڅلې او وینا يې خوښه او ښكلې
وه . دا الفت د مینې او وړورۍ شاعر و او د انسانیت او -
نېكمرغۍ منادی . ده په شعر كې د فلسفې ژور مسایل
ځایولای او په نشر كې شعري باړه كې پیدا كولای شوی
وله همدې كبله به اړ و ښاد استاد حبیبی ویل چې

الفټ په نثر کې هم شاعري کوي .

الفټ ژور انقلابي فکر درلود ، دده مغزو تل د اجتماعي مثبت او ښتون او بدلون سوچ لاندې کړي و ، دده مبارزه د خپلي ، خوږېدلي او کرېدلي اکثريت له پاره وه او دا اجتماعي راز-راز مفاستدودله منځه وړلو نښې يې وړاندې کولې ، له همدې کبله د ده وينا انتقادي او نېشداره وه خو نېشونه يې دمار او لږم غوندې نه وو بلکه لکه نېشترچې له گرونو نه فاسده ويښي بامې دده خبرو هم له مغزونو نه د فاسدو فکرونو دايستلو وظيفه درلوده .

د الفټ لوی کمال دا و چې وينا يې د معني له مخې ژوره ، فلسفي او په عامه منطقي کليو ولاړه وه خود ادا له مخې ساده ، سپينه ، عام فهمه او په اولسي تمثيلونو او مثالونو ولاړه وه له همدې کبله دده له وينا نه لوی عالمان او دلېز سواد خاوندان مساوي استفاده کولای او خوند او پند ترې اخيستلای شي . دده شعر او نثر دواړه همدا خوږې لری او عادي مضمون او عالي څېړنه يې دواړه په يوه پله روان دي او ادا يې يوه ، دنيا يې يوه او وينا يې يوه ده .

د الفټ وينا د شړوند له پاره ده خود محدود زمانې چوکاټ بنديز نه مني اولوی اعجاز يې دادی چې هېڅکله يې پر مخ د

زېږېدې كړې نه راځي او دده هر منشور يا منظوم
كلام چې هر وخت لولې فكر كوي چې همدا نن يې
ليكلي او دنننې شونډله پاره يې ليكلي خو چې دليك او چاپ
تاريخ ته يې وگوري چې زور متن دى نو هك حيران شي او
بې اختياره اعتراف وكړي چې خبره لوى انسان و او ددورين
فكر هينداره يې خومره صفا او سپېڅلې وه .

اجتماعي نظريات داروا بناد استاد الفت د اجتماعي مضمونونو
يو مجموعه ده چې په بېلا بېلو وختونو كې ليكل شوي خو—
مجموعې عمر يې تر څلوېښتو كلونو كم نه دى ځكه هغه وخت
دده په اشارو كې ددې اثر نوم ونيو چې مطبوعاتي جايزه يې گټلې
اماد نشر اجازت نه ! نشرېدلى ځكه نشى چې وينوونكى
مطالب يې درلودل او پاڅوونكې خبرې پكې نغبتې وې . ددې
اوس يې چې د چاپ موقع ومونده تاسو يې ولرئ چې خومره
دور بېنې پكې ده او زمونږ د بد بختيو پېشگوي يې په خومره
پاڅه منطق او ژور بصيرت كړې ده .

دده هر اثر همداسې دى او هره ورځ يې مضمونونه
نوښت او نويوالى لري نو ځكه يې د اشارو بيا بيا چاپول او
تكميلول په كار دى . او هر سره يې بيا بيا لوستل او—
خوند او پند ترې اخيستل .

زمونږ د خپلو مشرانو په ناڅښته كې ډېر بې غوسه
او بې علاقي يو ، ددوى د مقام په تهاكلو كې عدالت نه كوو

او د دوی په روا او مسلم حق سترگې پټو، په دنیا کې دېر
 نوابخ او فیلسوفان شته چې خپلو ملتونو نمانځلی او نړۍ
 منلي دي خو مونږ نه دا کار په خپله کوو او نه د نور و قضای
 ته غوږ ټړوو، سید جمال الدین افغانی مونږ و ښاره خو
 هغه وخت مو وپېژانده چې نور و راوښود او هغه هم دا بڼې
 نه لکه دوی چې پېژندلی دي. همداراز که دارواښاد الفت آثار
 د نورو په شېر ترجمه او نشر شي یقیناً چې د علم او تفکر په نړۍ
 کې به لوړ دریځ ورته وټاکل شي او څښ او فکر به یې وسیع نړیوال
 شهرت ترلاسه کړي.
 زه چې اوس دا پانې سره نغارم غواړم چې د خپلو لویانو په
 باب د بې قدرۍ کړغېرن سکوت مات کړم او په واک کړم
 ارواښاد الفت ته د افغان ښاڅ متفکر، لوی علامه او پیاوړی
 فیلسوف نوم واخلم او په دې توګه یې هغه حق چې په
 افغانی جامعې یې لري څه نه څه ادا کړو، دده پاک روح ته
 دعا کوو او اروا یې له لوی خدای نه ښاده غواړو!

په مینه
 حبیب الله رفیع

پېښور، کوز تاګال

۱۳۶۵ / ۵ / ۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« ان في خلق السموات والارض و
اختلاف الليل والنهار الايات الاولى
الالباب - الذين يذكرون الله قياماً و
قعوداً وعلى جنوبهم و يتفكرون في
خلق السموات والارض ربنا ما خلقت
هذا باطلا سبحانك فقنا عذاب النار »
صدق الله العظيم

اسلام د تفکر او بینش دین دی ، اسلامی نړۍ
نید د تفکر او بصیرت پر ستون ولاړ دی او الله تعالی (ج)
خیلو بندګانو ته د تفکره تعقل پر کړنډو د یون لارښوونه
کړېده .

اسلام د پټې سترګو د منلو دین ندی - اسلام پر شعوري
او فکري بنسټونو اصولو د انسان او ټولنې د جوړېدو
په لور خوځښت دی او د انساني سعادت پر خولې
عظیم انقلاب .

ځکه خو الله تعالى (ج) انسانان د شړوند په ټولو ساحو او برخو کې تفکر ته رابللی، د مخلوقاتو، کائناتو او د دنیا او آخرت په اړه یې پر تفکر هیڅ ډول بندیز ندي لگولی حتی پدغه ساحه کې د ځینو شکونو او خیالونو په پیداکېدو انسان موآخذه کوي هم نه.

مطلب دا چې تفکر ته دومره اړخښت ورکړ شوی چې که ځینی شکونه هم لدغه لارې دانسان په زړه لومغزو کې خطور پیدا کړي نو هغه ددغو شکونو له مخې گنهکار نه بلل کېږي.

په اسلام کې هېڅکله هم دیوه امر په هکله د پټو مترگو د منلو حکم ندی راغلی بلکې گرد اسلامي احکام دیوه عملی او فکري اصل له مخې د تدبیر، بصیرت او تفکر په تله تلل کېږي. ځکه خو الله تعالى په قرآن کریم کې ځای پر ځای د تدبیر، تعقل او تفکر څرگندونه کړي او په ځینو مواردو کې یې دامر په صیغه د تفکر او تعقل لور ته خپل بندگان رابللی دی.

په اسلام کې تحری، تعقل او تفکر دیوه اصل په توگه منل شوی ځکه خو که مجتهد په خپل اجتهاد کې له سهوی او اشتباه سره مخامخ هم شي خوله ثواب نه - بې برخې کېږي نه، او که حق ته ورسید نو د دوی اجر و نو مستحق دی.

نيمونن دگران هيواد معاصر مفكر او اديب ارواښاد
 استاد گل پاچا الفت پخپلو تليپاته آثارو « اجامی نظرياتو »
 په لسړکې د تفکر، تعقل او بصيرت مفاهيمو ته د پيريات
 حای وکړي تفکريي دوه سره اړخه استناک معرفي کړي چې
 د يوې ټولنې عروج او زوال يې ورسره تړلي دي .
 استاد که يوې خواته د نشر په دگرکې نوې ادبي مکتب
 رامنځته کړي - نوله بلې خوا يې د ژوند د يوه بشپړ تصوير
 په توگه د ټولنيزو دردونو، گم وړيو، مظالمو، نابرابريو
 اړخ خپري - د هغو د ملونه يې په گوته کړي او د علاج
 او درمان لارې چارې يې څرگندې کړيدي - او د لوړو و خيالونو
 ژور و فکرونو له مخې يې د ژوند يون ټاکلی دي . له همدې
 امله وايي :

که هر يوه رانه و شرې خيال او فکرې مه و شرېه
 پدې کې چې وطن ته لوی تاوان ليدلی دی

اولاد يې گناه بندي « فکر » دخلاصون غږ پورته کوي
 او د فکرونو د تحديد او فکري فرهنگي استعمار پر خلاف
 د مبارزې سرغنده لارې ښيي .

مرحوم الفت پر اسلام د ژور فهم او درک پر اساس
 که پر اسلام پوهېده نو پېژانده يې هم ځکه خو کله چې له

نن نه نژدې شل پنځه ويشت کاله دغه دروسي له
 سفره راوگرځېد نو دخپل سفر په هکله يې په کابل مجله
 کې وليکل: «البته دا دغه کښنی مفهوم دی نه عين عبارات»
 «دجمعی په وړځ دلمانځه داداکولو لپاره يوه جومات ته ولاړم
 له خو سپين بزيرونه پرته په جومات کې نور څوک نه لیده
 کېدل - په سبانيو وړځپانو کې هماد پرونی لمانځه په هکله
 خبرونه او عکسونه چاپ شوي وو، پداسی حال کې چې
 وړځپانه را کرل شوه نور خبريال يې راسره مرکه پيل کړه
 لومړی پوښتنه يې دا وه:

تاسې پخپله وليدل چې دشوروی په جمهوريتونو کې پوره
 دينی او مذهبی آزادی شته او خلک په بشپړه توگه خپل
 دينی فرايض ترسره کوي اوس به تاسې ته دځينو تبليغاتو
 غلطوالی پخپله ثابت شوی وي چې گني په شوروی کې دينی
 آزادي نشته.

ما (الف) ځواب ورکړ چې: لومړی خبره داده چې ما يواځې
 د يوه ښار په يوه جومات کې دجمعی دلمانځه ډېر و سره
 جمع چې يواځې سپين بزيرو پکې برخه درلوده ليدلی اوله
 نورو سيمو کومه اطلاع نلرم ... دوهمه خبره دا چې
 اسلام يواځې دلمانځه دين نه دی بلکې اسلام سياسي
 او اجتماعی خواوی هم لري او هيڅکله هم په لمانځه او اوداسه
 کې نه خلاص کېږي ...

دا پخپله د مرحوم الفت د اسلام پېژندنې او اسلام پوهېدنې په هکله د دوی د هغه د وایت څرگندونه کوی چې دروسی د حیلو او توطیو پر وړاندې له ننه نژدې دېرش کاله دغه خبرو او کله ځینی کسان اسلام یې یواځې د لمانځه او روژې دین نه باله

مرحوم الفت که د ژوند نژدې شل کلونه په جوماتو او دیني مدرسو کې د فقی، تفسیر، حدیث، اصولو، صرف، نحوی، معانیو او منطق پند، پند کتابونه ولوستل نو له دېرشو کلونو زیات یې د دغه زدکړې علم په سیوری کې د تفکر او بصیرت په رڼا کې نوی او ژوندنی سپر یې را منځته کړی او دغسې یې نوی ادبي سبکونه او ادبي مکتبونه په نښه کړل.

«اجتماعي نظریات» د استاد الفت د فن او فکر د یو شهکار په توګه د تفکر د هشتک او د اخلاقي او اجتماعي درسونو مدرسه هم ده چې د ځوانانو لپاره د روښننګرۍ د یوه رهنا استاد حیثیت لري.

استاد که په «اجتماعي نظریات» کې د دموکراسۍ کلمه دېره کارولی نو دا هغه وخت دی چې هر چا په تېره سیاسي جریانونو د وخت د منسخط مسلط حاکمیت سره د مبارزې کرښه او — عنوان ټاکلی ؤ او استاد هم غوښتل چې لدغه لارې کمونیزم ته د ځوانانو د اوښتلو څخه ویستو او دغه لاره د هغوی پر مخ وتری؛

دلته نه وه له بل حايه ده راغلي
د شو ورځو ميلنه ديموكراسي ده

استاد پخپل اثر «د ټولنې په جوړېدو کې د قرآن» ^{نقش} د يوري ايدې پولوړي
او ټولنيز سياسي اقتصادي نظام په توگه د بشري توکم د نېکمرغي
او د بېنېلاکي ځواکمنه نه شره د ژغورنې يواځنې لمر څرک او
سرغنده مسير د اسلام حاکميت ښودلی دی.

«اجتماعي نظريات» دنن پرون او سبا شپږه ښيي ،
داسې چې نن يې زما پېړۍ نه ، سبا يې تېر پېړۍ نه او پرون
يې بدلېږي نه ، څه يې چې پرون کښلی دنن پر ذهنيت او
حالاتو رسا څرخي چې د سبا مخ هم ترې ځلېږي .

له ښه بخته دغه اړخښتناک اثر چې کلونه کلونه يې د -
منحطو او فاسدو حکومتونو له خوا د حبس وړ چې تېرولی د
افغانستان د ژغورنده اسلامي انقلاب په بختور سباوون
کې د سارت له ځنځير و نجات پيدا کړی چې دادی افغانستان
د ولس او مجاهد ولس ته ډالی کېږي .

په مينه

ننگيال

اسلام بريالی دی ؟

۵ / ۶ / ۶۵

پد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فکر

په هغه تورتم کښی چه شعور او احساس درېندو په شان
امساتکوي . هلته چه د شرق و غرب امتياز نشي کېدای او
هرڅه مجهول وي . په هغه حای کښی چه د انسان ستوري چاته
لوری او لودن نه ښی او سترگه په سترگه نه ښکاري .

په هغه وخت کښی چه بی له حیرت او ابهامه بل هیڅ شی نه
وي موجود او د قبلي پته نه وي معلومه ، سړی به کوی خواته
درېزي ؟ او کوم لوری ته به سجده کوي ؟

په دغسې حال کښی انسان مکلف دی چه فکر به کوي او هرې
خواته چه فکر رهبري وکړه هماغه طرف ته به مخ اړوي او خدای
ته به لاس په نامه درېزي .

په دغه وخت کښی که دی لمر خاته خواته ولاړ وي ده ته د لمر
بنده نه ویل کېږي بلکه د قبلي اهل باله شي .

دده قبله او کعبه په دغه حال کېنې د مشرق په لوري انتقال
کوي او په دغسې مواقعو کېنې چه انسان هرې خوا ته د فکر په نفوټه
مخ واري وي د لوی څښتن مخ هاغه لوري او د خدای کور
هاغلته بويه .

په دغه شان موقف کېنې که څلور تنه څلور وخواو ته د خپل
فکر په اشاره او اجازه مخه کړي او دوه تنو فکر هم په يوه خوا
اتفاق ونکړي څلور واړه داسې مثال لري لکه چه کعبه په مینځ
کېنې وي او هر يو يی يوه دېوال ته مخامخ ولاړ وي .

دلته منطق او برهان سرې ته په يقين سره دا وايی چه پدې
څلور تنو کېنې کېوه د قبلي لوري موندلی وي ، درې نور خواوو ته
په بله خوا ولاړ دي او غولېدلی دی مگر پاک خدای د څلور واړو
مختلف او مخالف فکرونه پخپل سر بار کېنې قبلوی او د يوه لمونځ هم
له قبلي نه چپ نه گڼي .

دلته منطقي قياس د درو تنو په غلطوالي قطعي حکم کوي او په
احتمالی ډول د يوه تن د فکر او رای په صحت قايلېږي ځکه چه که
دغه څلور تنه ، شرق و غرب ، جنوب او شمال ته نه وي ولاړ بلکه
په څلور وکتونو ډېرېدلی وي ټول په غلطه ولاړ دي او يوه هم
صحيح لوري نه دی موندلی مگر دغه علمي او عقلي فيصله سره له
دغه برهانه اعتبار نلري او د هر يوه فکر حق گڼل کېږي ځکه چه په دغه

حین کبنی له انسان سره بی له فکر کولو او تحریري څخه بله وسیله نشته او هیڅ یو د بل د فکر په منلو او قبلولو نه دی مکلف، که په دوی کبنی یو تن ډېر هوښیار وي هغه نور دخپل فکر په پیروی نشي مجبورولی او نه هغه بل دا کولی شي چه ده ته به یو خوا حقه معلومېږي اوسره له دې به د بل په فکر پی د رومي او کعبه به د بل په نظر گوږي.

دلته دهر یو فکري او عقلي تکلیف همدغه دی چه پخپله فکر وکړي اوله خپل فکر نه کار واخلي.

په اسلام کبنی دخلور و مذهبونو حقانیت په همدغه اساس بنا دی او هغه فکري اختلاف چه دخلور و امامانو په مینځ کبنی موجود دی هیڅ یو د فکر حقانیت نه سلېوی.

له دېنه انکار کېدای نشي چه دا انسان فکر قاصر او ضعیف دی، دده په نظر کبنی یوشی په بل لار معلومېږي، په ډېر وشیانو کبنی انساني فکر غولېږي، سهو کېږي او غلطېږي مگر سره له دې لوی خدای پخپل حق او صحیح کتاب کبنی هر هرځای انسان ته د تفکر او تعقل امر کوي او هغه څوک چه فکر نه کوي ملامت بولي. له همدغه ځایه مونږ د فکر د انزادې په ضرورت پوهېدلی شو او په اجتماعی مسايلو کبنی فکر کول او فکر ښکاره کول یو ډېر ضروري امر گڼو.

مونږ باید فکر او د فکر خاوندانو ته موقع ورکړو چه خپل کار وکړي او خپله وظیفه په انزادانه ډول اجرا کړي.

دښ ورځی دیمو کراسی هم انسان ته همدغه توصیه کوی
چه هر څوک باید خپل اجتماعی افکار او نظریات څرگند کړي او
فکرونه مختنق نشي .

که څوک کوم نا اشنا او نوي فکر ښکاره کوي څوک د احق نلري
چه هغه له مستوفي کلک ونیسي او ملامت ئي کړي ځکه چه هر
فکر ابر و هرو حق نه وي او حق ته نشي رسېدلی ، هر سړي پدې
مکلف هم نه دی چه هر گوره به پخپل فکر کښي حقیقت ته ځان
رسوي او هيڅکله به نه سهو کيږي مگر داد هر یوه وظیفه ده
چه فکر به کوي او حقیقت به لټوي

مړنښ به فکر کوو او په حقایقو پسې به گړند که ورو رسېدووه
اجره دی او که سهو شو نو فکر کول پخپله یو ښه کار دی او انسان
له غفلت پرې خلا سپري .

د دنیا د هر لوی مفکرین او مشهور پوهان د هر ځله پخپل فکر
کښي سهو شوي او غلط افکار ورځنی پاته دی چه انسان د بدبختي
خواته روانی مگر سره له دې د فکر انزادی یو ضروري امر دی .

که څوک وواي چه انسانانو په دنیا کښي د پر بد کارونو وکړه
او د هر ضررونو او فسادونو ئي انساني جوامع ورته ورسول ، راځي چه دغه
نسل قطع کړو او انسان پری نژدو چه دی دنیا ته راشي دا خبره عیناً
داسی معلومېږي لکه چه سړي د فکر غلطی او اضرار په نظر
کښي نیسي او د فکر انزادی سلبيوي .

دوی دومره فکرونه کوي چه د انساني جوامعو وړ کول ددی

دپاره چه دوی ته ضرر و نه رستیزی یادوی چاته ضرر و نه رستوی
 خومره غلطه خبره ده .
 د فکر مختلق کول او محوه کول دانسانیت په ستونی پکښې
 اېښودل او انسانی جامه د حیوانیت خواته را بلل دی .
 مونږ باید فکر وکړو او وی فکره نشو ، د فکر انزادی که د
 خایانو ، غدارانو او ریاکارانو د پاره ضرر لری دیو ملت دپاره
 د بهر مفید معلومېږي او د سهايتوب ترقی وړ پېرې موقوفه ده .
 که فکر و نه آزاد شی او هر څوک خپل نظریات ښکاره کړي شي
 مفکرین او فکری مشغله پیدا کړي ، دغه د مملکت مهم مسائل
 چه اوس پکښې فکرونه گنګس او حیران دی او د مشکلاتو علاج را نه
 ورک دی اصلی علت یی همداغه دی چه په کلونو کلونو فکرونه ایسار
 شوی او مختلق شوې دی ، له دغسې محبوس او مقید فکر نه دحل
 لاره غوښتل هیڅ معنی نلري .

مونږ اوس پخپل مملکت کښې لوی لوی خلق لرو او عالمان
 هم شته مگر د فکر خاوندان و نه نشو ویلی ځکه چه دوی فکر
 نشو کولی او فکری نشو ښکاره کولی ، دلته د تفکر مشق او تمرین
 چانه دی کړی او ددی و نه رش دپاره خلق نه دی تربیه شوی ، دلته
 د پروپوهانو د پروپوهانو خپل خبر و نه ښه ویلی او ددی
 په ځای چه څوک له چانه فکر و غواړي کور کورانه تسلیم او اطاعت
 غوښتل شویدی ، پدی ځای کښې پروهان مجبور شوی دی چه د
 دین او مذهب مخالف ته د دین حایي و وای او تل د زور و فکر

و ستای، خرکاله د مخه چایدی هېواد کښی بنوټه بڼه اړېدوټه به
 نشو ویلی، خوګ چه فکر او رایې خاوندان بلبل کېده پېرندانو و کښی
 واچول شوه او فکرونه پکښی مضمحل شوه اوس د نیابل راز شوه او
 ددی عصر کارونه له مونږ نه فکر غواړی او د پخو فکر و نو تقاضا کوی،
 مونږ اوس مجبور یو چه فکر او د فکر خاوندان پیداکړو یعنی د فکر کولو
 مشق او تمرین وکړو، ددی مشق دپاره میدان او غولی په کار
 دی چه هغه جراید او مطبوعات دی مطبوعات باید انزاد وی او انزاد
 فکرونه پکښی ځای پیداکړی پدی کار کښی د پری فایده دی او
 دغه انزادی نه مونږ دپاره د پره ضرور ده اوس نه مونږ په مغزو
 کښی فکرونه وچ شوی اولکه هغه جنین چه د پره موده د مور په
 گېده کښی مریاته شی او نشی متولد کېدای مونږ هم د فکر په تولید
 قادر نه یو، که چېرې د جرایدو او مطبوعاتو انزادی دیوړه قانون له
 مخی پیدا شوه له دماغونو نه به څه ونه پزی او سرگردانی به ورکه
 شی.

هر یو به دخپل فکر په صحت او غلطی پوه شی ځکه چه فکر
 انزاد شی انتقاد هم انزاد پزی او هر خوګ بنوټه بڼه او بدو ته بد
 ویلی شي.

دغه د فکر مشق او تمرین به په فکر کښی قوت او رشد پیدا
 کړی نه مونږ مفکرین به په اجتماعیاتو، اقتصادیاتو او سیاسیاتو
 کښی سمې او صحیح لارې وموی او نه مونږ مشکلات به ځنډای
 حل کاندی.

مربز به د سمو او صحيح فکر و نو قدر و کړو او د فکر خريداران
به په وطن کېنې پيدا شي، مفکرين به علم او عرفان ته راغې شې چې
د علمي تتبعاتو په سرنا کېنې ښه فکر و نه و مومي او ښې لارې
و پلټي .

که فکران د شوهر شوک به دخپل حق مطالبه وکړي او خپل
حق به وغواړي .

عدالت په همدغه وسيله په يو مملکت کېنې قايمېدلی شي او
مظالم وړکېزې مربز بايد مظلوم ته د حق وړکړ و چه د ظالم ظلم
او د خاين خيانت بيان کړي او حق وويل شي ، همدغه شي د فکر
انزادې بدل کېزې او د بېر اصلاحات پرې مرتب کېدلی شي ، که
فکران د شولته به اخلاقي شجاعت او اسلامي جرئت او حقايت
پيداشي بيا به ظالمان د دغومره ظلم او خاينان د دغومر خيانت
جرئت نشي کولی او هر شوک به خپله چار په او بر کېنې ويني .

فکر او قلم چه هر خومره انزاد شي هغومره اعمال او افعال -
مقيده کېزې او قوانين تطبيق پيدا کوي يعنې له اصولو او قوانينو نه
خلاف شوک شه نشي کولی او هر سړي پخپل عمل او کردار کېنې محتاط
وي .

په هر ځای کېنې چه ښو ته ښه او بدو ته بد نه ويل کېږي هلته
ښه او بد مشتبه کېزې او امتياز ئې له مينځه ځي ، په دغسې ځايو
کېنې د ظلم او خيانت دپاره نرمينه مساعده کېزې او عدالت مري ،
د همدې لامله په اسلام کېنې حق گوئ او ظالمانو ته حق ويل ډېر

لوی عبادت او ز فضیلت گنجل شوی بول هره نه نریات اجر او -
ثواب لری .

د اسلام په ارکانو کښی د شرب اقرار او د سر په قصدیق د واره
ضرور گنجل شوی او ددی خبرې همدغه معنی ده چه باید سړی خپل
عقاید او افکار ظاهر کړي او د افکار و د اظهار د پاره هر څه مساعد کړي
هغه څه چه په زړه کښی وی او په خوله نه ویل کېږی خو کږی او
سړی ، همدغه وجه ده چه په غیر دیموکراسی مملکت کښی افکار
او نظریات نشوونکي نشی کولی او د فکر خاوندان نه پیدا کېږی .

د دیموکراسی او د کتا توری په بحث کښی ځین پوهان وای په
ابتدائی اوبی علمه ملتونو کښی یو ښه دکتاتور په حکمرانی چه پخپل
فکر او خپله اراده د مملکت د پاره کار وکړی اوبی له دښه چه د چا فکر
ته وگورې اوله چانه فکر او خلی پخپله نظریه سر وانه شی او پیشرفت
وکړي ، دوی پخپل میان کښی دایر شرط نریاتوی چه د کتا توری باید د
خان د پاره کار ویکړی او وطن خواه و ملت خواه یو سړی وی ، ددی
نظریې خاوندان د ویل هم لری او وای په کوم هیواد کښی چه عمومی
فکر مه ونه او کون وی ، د هیر او د شر تمیز په ښه شان نشی کولی
او پخپل بهیود نه پوهېږی هلته که دیموکراسی رایجه شی مملکت د
انحطاط خواته دروي او پرمخ ټک فی له عقله تری خبره ده .

د نظریه نه موښ په وطن کښی ده کتر اقبال له اشعار و او د
ځینو نورو مفکرینو له اثار و اوقات باض شوې ده مگر د دنیا د پریوهان
په هر طای او هر رخت کښی دیموکراسی او د افکار و لاری له بل شان

حکومتونو غور و گنهی او دیموکراسی او دکتاتوری په باب کښی
وانی « دپلمستیا دپوره خرابیکوته دافتظا له دپری یقین کوونکي نه
بهتره ده »

پدې باندې باید سبزی له عتراف وکړی چه هر فکر حق نه وی او دپر
خوله دپروکسانو فکر هم خطا کېږی نو دیوړه دحکمتونو فکر به څنگه
هروخت او په هر مسئله کښی له سهرو او خطا نه خلاص وی .

داممکنه ده چه دپروپوهانو او هوښیارانو د فکر په مرسته حق
او حقیقت ته ورسېږو مگر په یوه فکر باندې هر وخت د حقایقو کشفول
امکان نلري .

دیوړه مجتهد او امام په حق کښی هم دا خبره منل شوېده چه شیخ
کله سهرو کېږی او کله حق ته رسېږی .

دیوړه سړی فکر او دپرو فکر هېڅکله یو بلز قیمت او برحق نشی
پیدا کولی که یو تن فکر وکړی او فکرئ له عقل او قیاس سره برابر هم وی
بیا هم داجماع یعنی دپرو و خلصقو د فکر په مقابل کښی ضعیف دی او
دجماعت فیصله د فرد له فیصلی نه قوت لري ، پدې خبره کښی هېڅ تردد
نه دی پکار چه دیموکراسی او شورائی اصول هر گوره بنده دی او په
هغه ځای کښی چه هر څرک د فکر کولو او فکر ښکاره کولو حق لري او کولونه
دجماعت په فکر کېږی هلته د عدالت امکان له هغه ځای نه نریات
مرجود دی چه یو فکر حاکمیت او تسلط لري او ټول کارونه دیوړه
خوښی ته سپارل شوی وی ، دیوړه سړی فکر د اعتماد و سهانه دی ،
انسان سره له دې چه خدای دپرو فضایل و برکیدي بیا هم

یولای په انفرادی هسورت یو ضعیف متحیر او متردد مخلوق دی چه
پخپله هم پخپل فکر باندی اعتماد لرونکي نه شي کولای او په هر شوی د-
اجتماع شاگرد دی او د جماعت له تاثیر لاندی دی .

نوموړې دا بحث یوه بله پلوی لری چنظا هغه د تناقض رنگ پیدا کوی
خکه چه کله د فرد فکر ستیا را ورتی شي نو کله د ژبه قاصد و طبعیت
وایو او عدم اعتماد پری ښکلی کوی د همدې لامله د جماعت فکر جمع
او غوره گنوی مگر که شوک دقت وکړی هغه پوهیږی چه د فرد فکر
سره له ښکرتیا او قصوره د خیر و شر ، د ښو او بدو محسوس
دی ، که سړی سل ځله پخپل فکر کښی غلط شي بیا هم باید
په هره خبره کښی فکر وکړی او فکر پری نږدی .

فکر د انسان یو داسی ملگری دی چه که هر څومره مهوری
او غلغلې ورځنی وویږی او هر تاوانونه ورومړه شوی بیا هم
لاس وړ ځنی ناڅلی او په هره خبره کښی ترېنه سلا او شور
غواړی ، دا چه موږ د یوه سړی فکر د نوموړو افرادو د فکر په
مقابل کښی نه منو معنی ئی دا نه ده چه د فرد فکر ته اعتنا لرو
بلکه معنی ئی همدغه ده چه د فرد فکر ته نریا ته اعتنا لرو ، که
موږ د یوه سړی فکر ته هېڅه ورسپارو معلومه خبره ده
چه د بیل فرد او د نورو افرادو فکر ته څه اهمیت نه ورکولو او
په احترام وېرته نه گورو .

ځینی داسی افراد شته چه پخپل غلط فکر د پرتینک درېږی
او د بیل صحیح فکر ته نه وراوړی ، د همدې لامله وایر چه دیو

مملکت کارونه باید په یوه فکر اجرا نشي او یوه فکر ته هر څه ونه سپارل شي .

د هر سرچینې لکه هغه د تصور ابق او شغل و مصرف ویت له تاثیر لاندې وي او واقعات و حوادث ، تلقینات او تبلیغات فکر اړوي را اړوي ، حب او بغض ، خوشبیني او بدبیني د فکر په بدکون کېږي د هر دخل لري .

د یوه سړي فکر چه یوې خواته متوجه شي په هغه خوا کېږي د هر بار یک شیان هم وینی مگر په بله خوا کېږي د هر واضح شیان نشي لیدای یا ئی نشي منلی نو هر کله چه خوښه په یوه موضوع کېږي فکر وکړي او هر یو د مختلف نظر خاوند وي نو موضوعاتو ته له مختلفو خواؤ گټل کېږي او ټول اطراف و جوانب سنجول کېږي ، د دغو ټولو فکرونو له مقارنې او مقابلي څخه یوه معتدله فیصله په لاس راځي اوله انفرادي فکر څخه انفراد او تفریط ویر کېږي . موږ باید د هر فرد فکر ته په احترام وگورو او په حق ورته قایل شو ، د هیچا فکر یی له قوی او منطقي دلا یلو د بیل د فکر تابع ونه گڼو او دا ونه وایو چه یو دې د بیل په فکر پسې په پټو سترگو او پې دلیله روان شي مگر د فکر نو شریکول او د فکر تړل یوه ضروري خبره ده او د منطقي ویر هان یا صحیح استدلال په مقابل گټي له خپل فکره تېرېدل او د بیل فکر منل په کار دي . دا شتباه په وخت گټني چه له خورتونو نه قبله ویکه شي هر یو به خپل فکریوې خواته د هر یوې مگر که له یوه سړي سر قطب

یا کومه داسی صحیح الہ موجودوی چه لوری او لوږن معلومی
هله به هرڅوک هر طرف ته مخ نه گزروی .

په فکر کولو کښی باید له دقت او تعمق نه کار واخستل شی ، د هر
خلق وی چه فکر ئې یوې خبرې ته د هر شرر سر سپړی او د چا خبره په
نیمه پوهېږي مگر په مسائلو سطحی او سرسوي تېرېږي د غسې
کسان په مشتیا چه په نیمه پوهېږي او پوره نه دی پوهېدلی ، دیوه
عالم او بی علمه په فکر کښی همدغومره فرق وی چه دغه په فکر
کښی دقت موجودوی او ددی بل نظر بر سره او خړبښه تېرېږي .
فکر باید له فعل او عمل سره تماس او تعلق ولری او د تجاربو په
محک ئې صحت او مقم معلوم شی ، تجربه په حیات کښی د هر تاثیر
لری او پس له کړولو کړکولو لاس ته راځی ، هرکله چه افکار عملی شی
او پس له تجربې نه ئې صحت معلوم شی هغه وخت د علم درجه موی
او قوت پیدا کوی .

چه له لرې سرې کلندی منجشور کار ته نه رانژدې کپړي کړي فکرونه
له دې فکر او منجشه پیداکېږي دماغونو کښی سودا نه وکښی غونه

بی له فکره چه څوک کار کړي خوشې کړي چمې کار کړي فکر ئې ځان به خوار کړي
چه عمل او فکر یو له بله بېل شي عمل خوار شي فکر وکړه که سمه لار کړي

دی چه هیخ خای ته نه ریسپری او په هر وخت کینی بل ته محتاج دی .
هغه چه کا کولی شی او فکر نشی کولی درند و مثال لری چه لیاز نه
وینی او په لیازۀ مللی شی .

کار دانسان هغه اقتدار خرگندوی چه دلوی خبستن له قدرت غه
فیض او برخه لری او انسان ته دخلافت حق ورکوی .

د منطق پوهانو انسان په نطق (عقل) او فکر له نوره و حیواناتو
بېل کړی مگر که نوی اصطلاحات جایز و گنجل شی نو په کار او فعالیت
ی بېلرول بهتری دی .

دحمکی په نظر ورو حیواناتو کینی انسان یو فعال او کاریگر مخلوق دی
چه دده په کارونو او فعالیتونو د دنیا معنوی او ودانه ده ، دغه لوی
لوی بنسارونه اولورې ماتی ، دغه دکار فابریکې او ماشینونه ، دغه
سمسور یاغونه اوشنه فصلونه ، دغه لوی جهانرونه داوړگلای اولیاری
دانسان د فعالیت او کار شواهد دی چه انکار ترې نه نشی کېدلی .

پاک خدای په کار او فعالیت کینی د خلقت او ایجاد قوت ایښی دی او
داسی څه ترې نه پیدا کېږی چه دغه یی تصور هم نشی کېدای .

دا ممکنه ده چه دریا پرته نشی ، دغرونو کا فی تمام شی ، دپادشاهانو
خزانې تشی شی ، په معادنو کینی څه پاته نشی او هر څه خلاص شی مگر
هغه څه چه دکار او عمل په کڅوړه کینی دی هغه تمامېده نلری او وخت په
وخت نوی شیان ترې راوړی . دانسان اصلی او حقیقی ثروت کار
او دکار استعداد دی ، په همدغه شی انسان هر څه پیدا کوی اوله -
جهانه د دنیا او اخرت استفاده کوی انسان دکار او فعالیت په مرسته

مړه سواد هم په سکاراچوي او د شړونديو شيانو کار تر پيله اخلي، دغه
ماشينونه چه ده په حرکت ملوستلی دی او مشينه وړيخ کار
کوي دا خبره ټاټوري چه افسانې په نورو شيلونو کې هم د کار
او فعاليت استعداد پيدا کولی شي.

د انسان په قدرت کې د نشته چه بي روحه شيان
شوندي کړي مگر داکولی شي چه له شړونديو شيانو نه پکې
نزريات قوت او گړنديتوب پيدا کړي او په هوا کې نې وگرزوي
په سکار باندې آثار او نتايج مهرب کېږي او د تيا و
آخرت پنځه همدغه شي دي.

صلح عملونه او مېه کارونه د خدای په دربار کې د پر قدر
لري او په مثقالونو خرڅېږي. په فعاليت او کار کې پاک خدای
دومره برکت ايښی دی چه سرې ورته په يوه معين مقدار او
معیار نشي قايلېدلی، دا کېدای شي چه د کارونو ريار په اثر له يوه
زېري نه سمسور باغونه جوړ شي اوله لږو دانو نه خروارونه
پيدا شي.

د انسانانو په کار او عمل غرونه سوري شوه، بيا باغونه
زرغون شوه، په درياوونو کې لاري جوړې شوي، هوا او
فضاء له پنبولاندې شوه، د حکمې له سيمې نه پټ شيان راووتل
او دا قوم بې مونه پيدا شوه.

که اوس هم خشوک د کار په قوت او قدرت نه قايلېږي هغه
په دېرې شعوره وي.

د انسان په مټ او بازو، زړه او دماغ کېنې د کار او عمل یو د راز قوت او استعداد موجود دی چه له هرڅه نه هرڅه جوړولی شي او په عناصرو کېنې تغیر او تحول راوړلی. د انسان په خواړو او اختراعاتو کېنې کار او پوره مهمه او ستره برخه لري.

د دنیا له ایجاد نه تر اخرته پورې په دغه اوږده او طولاني سفر کېنې د انسان د لارې تړښه او پانگه همداغه د کار او فعالیت قوت او طاقت دی چه ورځ په ورځ یې اشر او برکت زریا تېږی او په دغه څوړی کېنې هیڅ نقصان نه راځي. په کوم هېواد کېنې چه د کار او عمل خاوندان موجود دی هلته د انسانانو جوړنگړي او کنډرې په عالی تصورونو او لوړو مانیو بدلی شویدي، هلته د سیندونو مخه نیول شوې او د انسان په خوښه یې بېرید اکرېده. په هغه ځای کېنې غرونه او رغونه شق شوي او د پرمېچنې او اوار شویدي، هلته په سرکونو باندې د څرو او غویو په ځای اوږگای او موټر چلېږي او په حیات کېنې سل رازو راحت او سهولت لیده شي.

بیکاره او بی فعالیته انسانان اوس هم په سمڅو او غارونو کېنې استوگنه لري او د حیواناتو څرمنی اغوندي، دهغوی خوراک اوس هم د غرو بوټی دی اوله وحشیانو نه د ژوند په لحاظ د پېرلې فرق لري.

کار د انسانانو د پېر مشکلات او احتیاجات رفع کوي او د پېرې

آسانی پېښوری مگردا هله چه له کار سره فکر او عقل ملگری وي
او یوله بله مرسته وکړي دپوهانو او ناپوهانو کار دفايدې او -
نتیجې په لحاظ دځمکې او اسمان قدر ته فرق لري ، هغه
کارونه چه فکر او عقل یی نه خوښوی دگټې په ځای زیان او ضرر
لري .
په کار او عمل کښی باید اشتراک او اجتماعی تعاون

موجود دی ځکه چه انفرادی فعالیت دپربلن منافع لري اولکه
انفرادی محدود تجارت سرگردانی یی دپه او گټه یی لږه وي . یو
سړی دا کولی شی چه دحیات او شروند له ليارې یوازې وانه
کافی لري کړي مگر هغه پیچری چه په دغه لاره کښی موجود دی
د دېرو خلقو مشترک فعالیت او گټه . سعیه غواړي . دا پیچری
هغه وخت او اسرېزي چه ټول ورته متوجه شی او په گډه کار وکړي .
ترڅوچه په یوه ملت کښی اجتماعی همکاري پیداشی دحیات
لوړې شوری نه ورکېزي او پوره راحت او سهولت نشی پیدای .

کېدلی .
موندل باید اول د فکر او عمل موافقه حاصله کړو او د پوره
افرادو فعالیتونه متفق کړو چه یوې سمې او صحیح نتیجې ته
رسېږو .
وانی چه په یوه وچه بیدیا کښی یو شل او یوه وند
یو ځای شوه ، هلته اوبه نه وي ، سیوری نه و ، دود یی
نه و او د دواړو شروند په خطر کښی و .

هرند ليان نه ليده اون پرهيده چه كوي خواته وداني او
 ابادي ده ؟
 - مثل ته لوري اولودن معلوم و مگر تلي نشو او پيني ئي
 نه وي ؟
 دوي دواړو وروسته له مفاهمي او موافقي نه پدي راضي
 شوه چه مثل پرانده ته وروپه شا شي ، دي به هغه ته لياره
 بنئي او هغه به ځي .
 په دغه ډول دواړه وداني او ابادي ته ورسېدل او
 ځي او به توده ډوډي ئي پيدا كړه . كه دغه شان دعمل -
 اشتراك او گډ فعاليت پيدا شو مثل او هر يوه هم يوڅه كولي
 شي او يوه ځاي ته رسېږي كه هر يو بېل بېل كوشش كوي
 يو هم له دې بيا بانه شتوندي نشي وتلي او په لوبزه تنده كښي
 پاته كېږي .
 د يوه ملت د پېشرفت او سعادت د پاره د فكر او عمل -
 اشتراك ډېره صحيح نسخه ده او ډېر مشكلات پرې حل كېږي .
 كارونه د نتيجې او فايدي په لحاظ په دوه ډوله دي ،
 يوه هغه كارونه دي چه نتيجه ئي ژر لاس ته راځي او گټه ئي
 په لږ وخت كښي معلومېږي ، ځيني نور داسي دي چه نفع
 او فايده ئي ځنډه غواړي او پس له ډېر انتظاره ئي نتيجه راوړي .
 د دې دواړو كلرونو مثال داسي دي لكه ځيني حيوانات
 يا نباتات چه په لږ وخت كښي لوړېږي او په لږ وخت كښي

نتیجه رکوی، حیثی نور په د هر وخت کښی کمال ته رسېږي
او شمره ئی پس له د هر وخته څرگندېږي.

یو چرگوری په څو ورځو کښی له هغی راوړی او په څو
میا شتو کښی په هغیو رايی او د هر چي راوړی یو اسپه
پس له څو میاشتو یو چي راوړی او هغه هم پس له د پرو میاشتر
د سپرلی کېږي او د هر انتظار په کار دی چه یو سړی یو
ځای ته ورسوی.

همدغه شان یو حیران په څو میاشتو کښی بلوغ او کمال
ته رسېږي او یو انسان پس له د پرو کلتور شد او -
خلعیتوب ته رسېږي نو هغه نتایج چه پس له د هر وخته
په لاس رايی له هغو نتایجو نه ستر او مهم دی چه په څو
ورځو کښی حاصلېږي. کارونه او اعمال هم د نتایجو او -
فوایدو په اعتبار حیثی آتی او حیثی ځنډنی دی.

ځنډه چه علاجونه او چارې په فوری او اساسی علاجونو
بېلېږي او بی له یو فوری او آتی ضرورتو مونږ د څمپلو
رغورانو اساسی علاج ته متوجه کېږو، باید کارونه هم په
اساسی ډول شروع کړو او هغه کارونه چه پس له ځنډه
ځنډنی فواید لری له نظره نه غورځوو.

کوم ملتونه چه کار ته د آتی او فوری منافعو په لحاظ
گوری او نتایج ته انتظار نشی اېستلی هغه له لویو او مهمو
منافعو محروم دی او تل ئی په چرگو او چرگورو نظری،

[illegible]

رحمہ اللہ علیہ

هنوي ددي په خاي چه دخوكالودپاړ اساسي پلانو طرح
كړي او هغه عملي كړي شپي او ورځي په نظر كښي نيسي او

د چا خبره خپلې شپې تېروي

هغوی پدې باندې ښه نه دي پوه شوي چه د ملتونو

عمر لکه دیوه فرد عمر لاند او محدود نه دی چه په دغسې

لندہ ویروگرامونو سہرہ ذرا سہری او آنی گتھی پہ نظر کینی ونیسی۔

هرکله چه بود هقان تخم کری او نه میاشتی وروسته

حاصل اخلی برملت باید داسی تخمونه هم وکری چه شل

دیرش کاله یا یو قرن او دوه قرنه وروسته نتایج وړکوي او

فوائد فی ظاہر سبزی

د د سولې کړاښي حکومتونو او استبدادي حکومتونو یو فرق

همدغه دی چه به کوم خای کښې چه ملی شورا گاني موجود دي

۱. ملت و کلاز د ملت خیم و شر سنجوی نو د ملت عمر

۱۰. با است به نظر کنی نسی او نقش و طرح کولوپه وخت

کنند دولت عاقبت او آینده سنحوی مگر بر مستبد حکومت

۱۲۴۶ هـ که خا شخمه گتم، ته گوی او دخیل عمر په

چه مرحله کروی خیلی سختی لهی نه مورخا او سید مورخ پ
احاطه کنه (خاندان گتله تی. ی. مون. باند به اجتماعی امور)

احاطہ تہی دھان لہری : موہن بایہ پی جی

او گار و بولبی اسمی بهبود که لکزه و به عور کرد او بود

اینبودل او تیریدل په هیج کار بسی عور، نهو، نه یو کړه
نه کار کاږي، نه کار کاږي، نه کار کاږي، نه کار کاږي.

نشی کوئی چیز پھیل کار او عمل کسبی نسل کالہ و ہوسمہ پہ لکھو

او داسی کارونه وکړې چه لمر او کر و سوته ئی هم نفع
او فایده ورسپړی اود ودائی اساس ئی دهر تینگ او متین
وی . هرکله چه یو سپین بزیری دهقان په اخر عمر کښی نوی
نیالگی بزدی چه روستنی ئی سیوری ته کښینی او مېوه ئی
و خوری یو ملت به ولی داسی کوي چه لکه یو دکاندار هر وخت
خاڼته له بازاره مېوه واخلي اود باغ جوړولو په فکر کښی نه وی .

من المذبح إلى ما

[illegible][illegible]

به خه علاقه لري؟

نرمونز دېر بڼه مامورين او کارکونکي هغه کسان
دی چه په حاضري ټينگ دی او په وخت کارته راجي که
خه هم هيڅ کارنه کوي او قصي کوي .

اکثره خلق چه له اجتماعي امور سره علاقه نشي پدې ټکي
دېر زور اچوي چه څوک کارنه کوي اوله کار سره علاقه نلري .
که رښتيا ووايو تشخيص بد تشخيص نه دی ، خلقو مرض
راله پېژندلی دی مگر په علاج کښي نه دی کړېدلی چه له کار سره
علاقه خه وخت او څنگه پيدا کېږي؟

پخوا له دېنه چه وگړي د تعليم او تربيت په اثر يو اجتماعي
شعور او احساس پيدا کړي او وطن خپل کور وگڼي او د مزدورانو
چم ورسره ونکړي مونږ خه کولی شو؟ او د کار علاقه څنگه
پيدا کولی شو؟ ددی سوال په جواب کښي د هر چا خوښه چه هر
څه وائي ، نه ، خړيو مهم ټکي ته اشاره کوو او وایم که دلته
غږيدونکي او بيناسترگي پيدا شوي او کار ته ئي کتل او مړوله
کار سره علاقه پيدا کېږي او کارونه بڼه کېږي ، تراوسه پوري خو
په هره اداره کښي که يو امر او مشر د تفکيش په ډول ننوږي —
سمد لاسه حاضري کوري او بل هيڅ شي نشي ليدلی تردی وخت
څر مونږ د حاضري اخستلو او حاضري ليدلو نه نه يو اووښتي
او کار ته نه گورو ، په هيڅ اداره کښي هېڅوک په وزير کار کېناستلو
او کار نه کولو له جزا لاندې نه دی راغلی او حاضر گڼل شويدي

هر کله که د کار و مبصرین په کار پسې وگرزېدل او کار ته یې کتل،
د هر چا پېشرفت او ترقی د کار له مخې شوه او نور شيان له منځه
وو تل له کار سره به علاقه پیدا شې او کار ته به په مینه او محبت
خلق وگوري.

افسان له خپل پېشرفت او خپل ترقی سره ټينگه علاقه لري
که ترقی یې له کار کولو په بل راز ممکنه نه وه او د چا کار نه وړکېده
د کار مینه په زړه ونوکنې خای نیسي اوله کار سره علاقه پیدا کېږي.
په هر بازار کې چې هر متاع ښه خرڅېږي خلق هماغه
شي ورته راوړي او په هماغه شي پسې گرزي، که د کار خریداران
پیدا شوه او کار وړتوب او قیمت پیدا کړ د خلقو په منځ
کې به زور او قوت پیدا شې او د پردرانه پېښې به په اسانه
او چټکي، بیا به زړونه د غسې سار په نه وی او خلق به د تعلق
او چاپلوسۍ په عوض کار کوي او هرڅه به د کار په لمن کې غواړي
خلق به پدې پوه شي چې کار او زيار لکه یو کامل پیر خپل مرید
لوړ و مراقبو او مدارجو ته رسولی شي او په کار باندې هر راز
کله ونه کېږي.

که زموږ ښار ته یو نوی کاروان راغی او د کار ښایسته او
ښکلې منظره یې خلق ته وښودله بیا به د کار غلای په باداري
او سرداري خپله ښه بدله کړي او پادشاهان به یې خریداران
شي.

اوس خو کار د نوکرانو او مزدورانو کار دی مگر که اصلی او حقیقی

عقیده

له دې حېرې ټاټکونو نه هغه خوا د ډېرو توپونو نژاد پرو
 لښکرو تر شا له هوايې طيارونه ډېر پورته يو داسې قوت ليدل
 کېږي چه په ټولو قوتونو غالب دی. له دې قوت سره ناور
 او اوبه مقاومت کولی شي او نه ورسره په توپ او علم مقابلې کېږي.
 دا قوت هغه عقیده ده چه انسان هر راز ايشار او قرباني
 ته تياروی او په ملتونو کې يې يو فعال عقل، نه وېرېدونکی
 عشق، فراهادی عزم او سيلابې حرکت پيدا کوی چه هيڅوک
 او هېڅ شی یې مخه نشي نیولی. که تاسې کوم داسې ملت گورئ
 چه هغه په هېڅ شی عقیده او باور نلري اود هېڅ شی دپاره
 له سر او مال نه شي تېرېدلی يقين وکړئ چه هغه ملت لکه د
 اوبو څگ ډېر ژر وړ کېږي او مخه کېږي.

هغه دروغ خوښه والی او د زړه اطمینان چه سپړئ یې نه په

مال او دولت کښي موندل شي او نه ئي د علم و فلسفې په سر نه
 کښي خوږ موي نه په کور و ماڼيو کښي پيدا کېږي نه په نړيا و
 نړيت او جاه و جلال کښي ليده شي د عقيدې خاوندان ئي د -
 عقيدې په لار کښي په هر قدم کښي موي او هر ساعت ئي
 استقبال کوي .

کوم کسان چه نه په ديني انسانو پايان لري او نه په اخلاقي
 او روحاني نوا ميسو گرو هېدلي دي ، نه ئي په نظر کښي ملي
 شعائر چه قيمت لري هغه په هيڅ مه حسابوي او هېڅ ئي وگنځي .
 انسان پيوانري دغه چاته نه وائي چه شکل او بڼه ئي د بنياد و
 وي او د انسانانو جامي ئي اغوستي وي . هغه اشخاص چه له خوراک
 او ځمکاک نه هغه خوا نور چه نه پېژني اوله مادي خوندونو نه غير
 بله قبله او کعبه نلري هغه بايد د هواد مرغانو په شمېر کښي راشي
 چه د دنيا له باغ و بڼ نه مېوي او داني تېلوي ، په گڼو او شنو
 بڼو کښي اوسي او نور هېڅ کار نلري او د هېڅ کار نه دی .

بي عقيدې خلق لکه د لاسرو او کوڅو څڅلي داسي وي چه
 هوا ئي بادونه ئي هري خواته وړي اولوبې پرې کوي مگر هغه
 چه عقیده لري او په يوه عقیده ټينگ ولاړ دي د هغوی
 عزم او اراده دومره قوي وي چه د نمرود له اور هم نه
 وېرېږي او په خطر اتو دېر زړور وېځي .

د عقيدې پيدا کول او ټينگول يو قوي او مقتدر پالونکی
 غواړي چه عملاً د عقيدې په نشر او تحکيم کښي برخه واخلي

او د عقیدې عاشق و بلل شی .

د عقیدې په ټینګوالی او کلکوالی ګڼې ادبیات د پوره حصه لري
بلکه ګډای شی چه عقاید ایجاد کړي او یو ملت د ځینو شیانو
معتقد و ګرځوي .

دغه د وطنیت او ملیت مفکورې چه د ځینو اقوامو د پاره عقید

ګرځېدلی ده په اصل ګڼې درې عصر د ادب مړلود دی او شعر -

و ادب پکښی عقیدوی قوت پیدا کړیدی . څنګه چه شعر او ادب

عقاید ټینګوی فلسفه او سیاست په عقاید و ګڼې ضعف او -

فتور لری اوله خرافاتو سره یی برابر وی د شعر او ادب د اوښتو

ده چه معتقدات او اخلاقی مبادی ټینګ و ساتي او په دغسې ذهني

روابطو د پوره ملت ارتباط او اتصال قوی کړي .

اخلاق

بنائی چه داعنوان دهرچاخوبی نشی اوهرخوک دغه
مضمون تراخره ونه لول مگر نهخوانوته سړی پڅونده دارو
هم وړکوی او دواگانې اکثره بدخونده اوپې مزی وی .

موبز دهر سره او سپین مخونه ، غټ شختونه او قوی وجودونه
گور وچه په ساز ساز روحی او اخلاقی مرضونو اخته دی او د اکثرانو
ته حانونه نه ښی .

نرموبز طبیبان هم په دغسې ناجوړو ښه نشی پوهېدی
اوله مریض نه دطیب حال دهر بتر معلومېږی .

دیوه علت دپاره ترهرخه دغه داپه کاردی چه خپل اخلاقی
شان او وضعیت ته خلعت نشی او خپل زړه او دماغ معاینه کړی .

داخلاقور ناخوږی په هېواد کې لکه دغلو دیوه دهر خبره
او کم نور ده په دغسې تیار او تور تم کې د انسانیت او سړیتوب

صفات او خویونه ورا کپزی او سړی ته څه نه پاته کپزی .
مونږ اوس نزدې نزدې داسې مرحلی ته رسېدلی یوچه
بد اخلاق بڼه گڼو او په ناوړه خویونو افتخار کوو ځکه چه اخلاقي
ذایقه مو بایللی ده او خواښه را باندې ترڅه لگېزی .

اوس مونږ فریب ، چل ، او ټنګی هوښیاری بولو ، له یوه
اوبل سره مجامله او منافقت ، بېځایه مراعاتونه او حق ویلو په -
ځای کښی چوپ کښېناستل مهارت او هنر گڼو ، صداقت راته د -
سادگانو خوی او خصلت معلومېزی .

او سخاوت د بدوی او ایتل **شخصیات** عادات شمېرو .

د هر خلق شته چه له اخلاقي مباحثو څخه مرښت اوبی نیازی
ښکاره کوی او وائی ښه خویونه چه پخوا ستایل کېده او سړی ته

په کار پېږی ، مونږ باید ښاره تعلیمونه پرېږدو او پدې اقتصادي
عصر کښی د جود او سخاوت ښنېدلی نه وایو .

نړه دا منم چه د دې عصر اقتضای په اخلاقو او عاداتو کښی

څه تغیر پېښ کړي او اخلاقي ذوق فی څه قدم ته اړولی دی .

پدې وخت کښی د صداقت او سخاوت عناوین د چا توجه نه جلبوي .

مگر دانشم منلی چه اخلاقي تعلیم بیفایدي دی او ضرورت ورته
نشته .

ترڅو پېږي چه انسان په دروغو شمېږي ، تر هغه څه

چه یو انسان د بل انسان صمیمیت او ملګرتیا ته محتاج نه وي .

زمانه چه انسان په مینه او معاونت خورشحالېږي او د دوستی

قدر کوی موزن به رهنبتیا او وفا، اخلاص او محبت، ایثار او سخا
ستیو او احسان و نیکی ته به په ښه سترگه گورو.

ځینی کسان چه په دواړو کښی کارونه کوی او رسمي
وظایف لري هغوی دا خلا قوله کتبه یو یا دوه شیه غوره
کړی او هماغه کافی گڼی.

دوی د پرخله په وظیفه شناسی او پاک نفسی ویاړی او د
چا اخلاقی مراعات په ځان لارم نه گڼی بلکه بی پروائی او بی اعتنا
ورته ښه معلومېږی او له لحاظ و خاطر سره مجادله ضرور بولی.

داسه از خلق سره له جدیت او فعالیت او سره له دې چه له چا
نه رشتوونه نه اخلی او له حقه نه تېرېږی خلقو ته ښه نه معلومېږی
او په نفرت لیدل کېږی ځکه چه دوی هغه انسانی او اخلاقی
جاذبه نلری چه د خلقو توجه جلبوی او په سره ونو تسلط پیدا کوی.

دوی پدې مانه نه دی پوهېدلی چه شړوندون یوازنی فعالیت
او ماشینی حرکت نه دی چه شری پرې اکتفاء وکړی او په نورڅه
پسی ونه گزړی.

څنگه چه موزن په اجتماعی حیات کښی یو د بل دپاره کار
کوي او تعاون ته اړ یو د بل تر ضیعی ته هم محتاج یو او د دوستانه
علاقو او روابطو په ساتلو تر هغه حده چه اخلاق اجازه
راکوی مکلف گڼل کېږی.

اجتماعی شړوند له موزن نه دا غواړی چه له خلقو سره یوښه
سزا اتصال او قربت پیدا کړي او دا اخلاقو په مرسته په زړه وښو

کښی محبتونه تولید کړو .

ښه اخلاق او ښه خوږونه د همدې دپاره دی چه مونږ یوله بله نژدې کاندې او په مونږ کښی اجتماعی همدردی پیدا کړي . که دغه انساني جاذبه نه وی موجوده نو دغه کلی او ښارونه چه مونږ پکښی او سو مونږ نشی راټولولی او ددوه وروڼو شونې هم د هر تر یخېزی او بیغونده کېږي .

اخلاق باید په مونږ کښی لوړینه او پېرزوینه پیدا کړي ، له - زړه ونو او سینو څخه عنادونه او حسد وکدورت و باسی ، ژبه په رښتیا ویلو او حق بیانولو وچلوی او د حرص او شهواتو غوښتی د یوه ملت اخلاق چه فاسد او خراب شی هغه اړومرود - انحطاط او تیمتوالی خواته دروی اوله دېرو بد بختیو سره مواجهه کېږي .

په یوه ملت کښی که اخلاقي پابندی نه وي موجوده هلته قوانین او اجتماعی نظام د فاسدو او مظالمو څخه ښه نشی نیولی او عدالت ښه نه قایمېږي . هغه خلق چه له ښو اخلاقو تېر شوی دی او اخلاقي تربیه نلری هلته د هر فجایع او مصیبتونه لېدل کېږي او انسانان سمه لاره پرېږدي په نفس وشیطان ، هوا او هوس پسې دروي .

هلته عیاشی او شهوت پرستی ، دروغ ویل او حق پټول سراج پیدا کوی او د خیر و صلاح مینه له زړه ونوڅه و نری ، په انساني شعور او ادراک کښی تغییر پېښېږي ، د ښو او بدو تمیز څوک

نشی کولی ، د فضایلو قدر او قیمت کمېږي ، صبر و ثبات استقامت
 او حقانیت په افرادو کې نه پاته کېږي ، هر څوک هر څه کوی او شرم
 و حیا له سترگو ونړي . هغه تقوی او عفت چه انسان له هلاکت
 او سرذالت څخه ساتي ضایع کېږي او افراط و تفریط د عدالت او -
 مساوات ځای نیسي .

د دغو ټولو ملاحظاتو په اثر یو ملت باید خپلې خزانې دومره
 ټینګې ونه ساتي لکه چه خپل ملی او عالی اخلاق ساتي .
 د اخلاقو ساتنه تر هر څه زیاته ضرور ده ، که اخلاق
 نه و ، هیڅ نشته او هیڅ نه پکارېږي . بی اخلاقو شتون د
 مریضانو او برنجورانو شتون دی چه له دېرو شتو سره بیخونده
 اوبې مزی وی .

دغه راز ناجوړتیا صحیح ادیبان اولیکوال وړکولی او کمولی شي
 او د همدوی کار دی چه لوړ او عالی اخلاق په ملت کېني و ساتي او
 محو کېدو ته یې پرې نږدی .

تعلیم او تربیت

چاچه د تعلیم او تربیت تنکی امر بهی او د دواړو په مفهوم
او معنی کښی ئی غور او دقت کویدی هغه پوهېږی چه تعلیم بېل
شی او تربیت بېل شی دی .

علم په ټوله نړی کښی تقریباً یو شان وی مگر تربیت په هر
ملت او مملکت کښی بېل راز کېږی . علم په لږ وخت کښی دیوڅه
کتابونو په وسيلو او ترجمه کولوله یوه ځایه بیل ځای ته نقل شی
مگر د تربیت انتقال عمرونه او دېر وسایل غواړی .

د علم ښودنه دیوه ملامت او معلم کار دی مگر تربیه
کول د محیط او اجتماعي ، د مور او پلار ، د کور او کورنۍ ، دیوه
قاید او مرشد وظيفه ده .

علم په الفاظو او کلماتو کښی ځای لری مگر تربیت په عمل او
کردار کښی ځان ښی . دغه راز تعبیرات ښه نښت دېر دی اوسړی

کولی شی چه د تعلیم او تربیت لار لار تر یفونه وکړي او پیل پیل
لفظونه ورسره په هره غږه کې پیداکړي، تعلیم ته بنودنه یا —
پوهونه ووايي او تربیت سره سره او پالنه وېوې، هغه آسان
او داگران کلونکي. د مدنیت او تهذیب، اخلاقو او عاداتو اساس
تربیت وېوې او په اختراعاتو او اکتشافاتو کې علم ته زیاته
برخه ورکړي.

د اکېدای شی چه دیو سرې فهم او ادراک، پوه او
هونښیاری سره پاته وی کتابونه ئې د پرلویستی وی، معلومات
ئې له مدنی اشخاصه هېڅ کم نه وي مگر د تهذیب او تمدن
په لحاظ په دېرواېت ئې مرا حلو کېنې پاتې وی.

یو سرې د اکولی شی چه د معلوماتو او نظریاتو په اعتبار
د خپلې جامې او محیط له عمومي سطحې نه پر لور ^{پیل پیل} خپل خواهر
بل لار لري مگر خپله محیطی او نژادی تربیه هغه وره نشی لرو
او هغه تربی چه په هغه خوا کې کوی دلته ئې لسمه برخه هم
نشی کولی.

رښتیا وای چه څنگه غره غسې ئې گرېوې، که یو سرې
هر څه وکړي او سل رازو صابون په ځان ووهی بیا هم دخپل
هېواد تربیوی سرنگ له ځانه نشی لري کولی او خپله ملی تربیه
نشی لرو.

ښایي چه قاسی په غرونو کې له سمې نه ښه ښه —
میلادیان پیداکړي چه د کتاب په حاشو او نکتو به د پر

ښه پوهېږي ، په منطق او فلسفه کښې به ئې شهرت لري
 ځايو ته رسېدلی وي مگر وضعیت او ناسته ولاړه به ئې
 د غره والو وي او په اخلاقو او عاداتو کښې به له هغوی نه
 څه ډېر فرق نلري .

هغه به په ښارونو کښې ډېرې شپې تېرې کړي وي ،
 علم به ئې له سمې او اواري نه غره ته خپړولی وي مگر د—
 ښاروالو او سمنه والو تربيت به ئې له ځانه سره نه وي وړي .
 ډېر پوهان به وي چه په ډېرو دقيقو علمي مسايلو به—
 پوهېږي مگر کوم نواقص او عيونه چه د محيط په تربيه کښې
 وي هغه به نشي ليدای نو پدې باب کښې به له عوامو ډېر
 فرق نلري .

دلته هغه مشهور قصه را يادېږي چه د پښتنو په سيمه
 کښې دوه غرونه دي يو ته ايلم او بل ته دوه سري وائي ،
 څه خلق چه د ايلم په لمنه کښې لومې هغوی خپل غر جگ
 گڼي ، څه نور چه د دوه سري په اړخ پراته دي هغوی وائي
 دوه سري هسک غر دي .

د دوی په مينځ کښې هر وخت پدې خبره جگړه وي او کله
 کله پکښې سرونه هم ماتېږي ، په دغه ځای کښې کوم وخت
 يو طالب العلم له خپل استاذ سره د بحث راواخيست چه مړنږ
 ولی ټول عمر په خوشي خبره جنگونه کوي او يو بل تړو بلوي
 دانا پوهی بايد ورکه کړو او دا عادت پرېږدو ، استاذ هم

دده تائيد ڪلوه اودا جنگونه ئي دحماقت اوفاداني سند او
 حجت گانه پدي بحث ڪئي له طالب نه وويل شوه معلومه خبره
 ده چه ايلم غرجگ دي او دوه سيري تيت دي، دلته دملاهه
 هغه ٽولي خبري هيري شوي او طالب ته ئي په بدولور دو-
 ويلو شروع وکړه، طالب هم دايلم په غره وينگ ولاړ واوله
 استاذ سر په جگره اخته شو.

وگوري! دوي دولر دعلم لوپوهي له خوا پوهېدل چه دا
 جگره دناپوهي علامه ده مگر دمحيط له تاثيره ئي محانونه خلاص
 نشو کړاي اوکه هرڅه و، بيا هم يو دايلم اوبل ددوه سري و.
 علم اوپوهه سري پوه کولي شي مگر منع کولي ئي نشي ځکه
 چه تربيه په علم باندې غلبه لري. يو سري دا کولي شي چه بل
 په خبره پوه کړي مگر بڼه کولي ئي نشي، انسان په ډېرو شيانو
 پوهېږي مگر کوي ئي نه پوهول دعلم کار دي مگر بڼه کول
 اوپه بڼه لاره بيول صحيح تربيت غواړي.

د قضاوت شعور

خینې کسان دى چه پخپله پړه نشي پوهېدلى او تل نور
خلق پخپل حق کښې ملامت بولي . دوى هرڅه کولى شي مگر په
خان پاندي د ملامتي حکم نشي کولى او پخپله گناه وېرته دنور
له ثوابه ښه ښکاري دوى پخپل خان او خپلو کړو کښې هېڅ
قصور نه ويښي او داسې مغلوبېزې لکه چه دوى سترگې د
خان د ليدو د پاره نه وي .

د دوى له ډيرې لاندي هميشه تيار موجوده وي او هغه
څه چه بايد په خان کښې وگوري په جهان کښې ئې گوري .
دوى چه پخپل گرهېوان کښې سر ښکته کړى او خانه
متوجه شي يوه ذره ملامتي نشي ليدای مگر چه بل ته متوجه
شي ډېر واړه شيان په نظر کښې غټ وړځي او په لږ مانه کښې

هدوکی پیدا کوی .

د دغسی اشخاصو انسانی شعور دېر کنزوری وی او د وجدان سترگی یې رهندي وی .

داسره خلق د انصاف او عدالت په پوله هم کله نه وی تېر شوی او د بل آس له خپل ټټو سره هېڅکله نه برابروي . دغسی انسانان چه دخپل عیب او قصور له لیدلو عاجز دی او دغه توان نلری چه پخپله سهو او خپل نقصان اعتراف وکړي دخپل ځان اصلاح هېڅکله نشي کولی او خپل عیب ورته هنر معلومېږي .

هغه د قضاوت شعور چه په حیران کښی نشته او په انسان کښی شته سړی مجبوروی چه خپل ښه او بد وښخوي او هغه وخت چه دده معامله له نور و سر پیدا شي ځانته شرح ونه وهي او دېره ښه منصفی وکړي .

هغه وخت چه انسان د ځان او د بل په حق کښی حکمت کوي او ځانته د قضاوت په حق قایلېږي باید د خودخواهي او خود غرضی پرېږدي ، د ځان مینه له نره نه وباسي ، دخپل او پردی فرق وټکړي د حق په ستونی پښی کښېږي دی اوله حق تېرنشي ، عدالت او حقانیت له انسان نه همدغه تقاضا لری او د قضاوت شعور دا غواړي چه انسان به له ځانه سترگی نه پټوي او پخپل تصور به اعتراف کوي .

نره دا نه وایم چه څوک به هېڅکله کوم بد یا ناوره کار نه

کوی . هېڅکله به د چاپه حق کښی گرم او ملامت نه وی ،
 او نه به د نفس و شیطان په لار دروی ځکه چه زړه په دنیا
 کښی دیو معصوم انسان انتظار نلرم او د افسانانو په هېواد
 کښی پر بنسټی نه غواړم ، زما ارزښت یوازې همدغه ده چه انسان
 یو اخلاقی احساس او د قضاوت صحیح شعور ولری چه خپل
 نفس هم محاکمه کړی شی او خپله گناه اعتراف وکړی . کله چه
 انسان له خانه سره یوازې کېږی او خپل گرېوان کښی سربښکته
 کوی باید خپل عیبونه خپل نقصانونه ولیدای شی او ندامت
 وکړی ، همدغه پښېلنی او ندامت انسان اصلاح کوی او پاک خطای
 پرې خوشحالېږی .

انسانان هم هغه انسان ډېر ښه گڼی چه حق اعتراف کوی
 او خپله پرې منی ، هغه څوک چه گناه کوی او ځان گناهکار نه بولی
 هر څوک ورته په قهر او نفرت گوري او د خدای د رحم او مهربانی
 مستحق نه گڼل کېږی .

د انسان او شیطان فرق همدغه دی چه یو خپل تصور او
 خپله گناه اقرار کوی او مغفرت غواړی ، هغه بل دخپلی سرکشۍ
 او نافرمانۍ دپاره دلایل پیدا کوی او ځان گرم نه بولی . د عصیان
 او بغاوت فرق هم همدغه دی او هغه شی چه له گناه نه لوی
 جرم بلل کېږی خپله گناه نه قایلیدل او خپله پرې نه منل دی .

ذوق

غموک چه دیوه بنه شعر په لوستلو، دیوې بڼکلی نغې
په اړوندلو دیوې بڼې منظرې په لیدلو خپل نفسی حالت
او کیفیت کښی تغیر وینی او د خوشحالی احساس کوی هغه
ته د ذوق خاوندو بیل کېږی، او هغه چه له دې ټولو ښایانو پتی
سترگی تېرېږی او په بې اعتنائی ورسره گوری د بې ذوقو پرتو لگي
کښی راځي.

دیوه مدنی او بدوی انسان فرق هم د ذوق او حساسیت په
اعتبار د پرینه معلومېږی.

هغه څه چه یو شاعر او د شعور خاوند دی د انسان په رڼو
ستور، د سپوږمۍ په سپینه رڼا، د دریا ب په مستو، د
شنو بڼو په مستوریا، د بېلو په نغمو، د ښکلو په ناز او
خندا کښی گوری د غرو ښانه لوسته انسانان یی هم وینی

مگر په دواړو یو شان اثر نه کوی او په احساس کښې ئې ډېر
تفاوت موجود دی .

هغه کسان چه د شعر او ادب له اغېزې لاندې نه دی
راغلی او دغه حلال سحر پرې تاثیر نه کوی باید پخپل ځان
ووېرېزی او پوه شی چه انساني احساس ئې ډېر کمزوری دی
اوله ذوق مخه لږه برخه لری .

هغه ذوق چه انسان ته د خوښه او تر و خوند ښی —
حيوانات ئې هم لری او چان هم د خوښه و احساس کولی شی مگر
هغه بل ذوق چه د لطافت او عاقلانو په خوند باندې پوهېدل
دی هغه يو بل شان تلذذ دی چه په خوښه کونکې ډول
نه موندل کېږي اوله شهواني خوندونو نه هېک مقام لري
دا ذوق بلبله د گلزار لوړ تر بيا ئې او هغه ذوق کارغه په
مردارو پېي گزروی ئې ذوق دا انسان د پاره لری عیب دی او
هغه څوک چه د ښو خبرو او انساني فضايو په خوند او کيف
نشی پوهېدلی له ډېر لوی نعمته محروم دی . هغه چاته چه د
زړه کوله او انزه د زړه کوکباب خوند ورکوی او د ربان له تر لکه د غوړي
شرنگ تنزيات خوشحالېږي د هغه په حال افسوس و حسرت
په کار دی .

دغه شان خلق دوطن له خرابي نه دخپلي اشتها په خرابي
ډېر خپه کېږي او ئې له شخوند و هلو په خوند نشي پوهېدلی .
څوک چه د خير رسولو او عواطفو ذوق پيدا کړي هغه بياله

د پنه چه خاين ويزي پرېږدو عياوېل موږ كړي دېر خونديځي
 او دغه مزه په دېر خونديږو طعمونو كښي نه موي .
 پوهان او مشران بايد د صحيح او انساني ذوق په پيدا كولو
 او روزلو كولو كښي وكړي او حيواني ذوقونه په انساني ذوقونو
 بدل كاندې . هغه كسان چه د شهواتو په استسقي اخته
 دي او د اتنده پكښي زياته شوېد كې هغوي هرڅومره خوب
 او سېلاب شي نښونه ئې پر سېري او مري مگر تنده ئې نه ماتيږي
 او قناعت ئې نه حاصلېږي .

د دوي اساسي علاج دانه دي چه خواړه او اوبه پرې
 زيات كړو بلكه اصلي چاره ئې پر هېر او د سر غوړ ذوق مخالفت
 دي .

كه ذوق مريض او عليل وي يا له فسق او فجور سره اشناسي
 دغه ملكوتي انسان د حيواناتو په غوځل كښي تېري او مقام ئې
 تهيتوي مگر كه دغه مادي ذوق له معنوي عالم سره اشناسي
 پيدا كړي او نور خوندونه وپېژني انساني سويه لوړېږي او
 عالي اخلاق په محيط كښي رواج موي . د ذوق تربيه او پلنه
 عالي ادبيات او شعر كار دي او په ادبي درسونو ذوق عرفاني
 كېږي .

هغه سړحي امراض چه ډاكتران ئې علاج نشي كړاي د شعر
 او ادب خاوندان ئې په اساني چاره كولي شي .
 كه په شعر او ادب كښي معنوي ذوق او عرفاني شعور —

طلول وکری او شاعر دظرا هر و په خای حقایق او معانی وستانی
کېدای شی چه دیوہ ملت په روحیاتو، اخلاقو او عاداتو کې
تغیر پېښ کړی او ذوق ئی ورواړوی .
هنه احساس او هنه مینه چه له سلیم ذوق غځه پیدا کړی
په اجتماع کې دېر بڼه تاثیر لری او دېر بڼه بغثیو علاج پرې
کېږی .

خیال

خیال یو پټ معنوی قوت دی چه له واقعاتو او محسوساتو نه هغه خورا ځینی شیان وینی لویه غیبی حقایقو پورې زړه تړی .
 په کومه لاره چه خیال تللی شی هلته عقل درند و په شان تپیر پری اوڅه نه وینی . دا انسان د فکر او عقل ما فی په خیال ولاړ ده لود ملتونو په حیات کښی د پره ستره او مهه برخه لری .
 کوم علوم چه عقل پرې پقین کړیدی او د خیال برخه پکښی پېژ لږه معلومېږی که غور او دقت وکړو خیال پکښی د پره برخه لوی .

که تاسی له یوه ریاضی دان څخه د (واحد) تعریف وغواړئ چه دریا ضیا تو ابتداء او انتهاء گڼل کېږی یاد هندسی له له یوه عالم څخه د (قطعی) پوښتنه وکړئ چه ټول خطوط وړ ځنی پیدا شوی اوله خطوطو څخه بیا طول عرض او عمق یعنې مقایس شلاڅه پیدا شوی دغه دواړه شیان یی له خیال و جود نلری . دغه د محض کافي چه مونږ یی په حجریت او کانیټوب پېژنو

دا هم دخیال اغېزه ده او د انسان تحیل د تعجب او تعجب په صورت
ورته قایل شويدي .

که چېرې انسان دخیال له قوته محروم وای او بی له محسوساتو
في نورڅه نه لیدلی عقل او فکري دغې درجې ته نشو رسېدلی
او په غیب في ایمان نشو راوړلی . خیال په انساني شړوند کښې
نشاط او سرور پیدا کوي او احساسات و عواطف سروبي . هغه
شي چه د انسان په نظر کښې معنوي محسنات او سرحي آمال
خلوي هغه خیال دی او همدغه شي لکه یوه ښکلې حور -
انسان په هر حال کښې خوږښ او خوشحاله ساتي .

د وطنخواهي احساس ، د ازادي ازمو ، د شهرت تمنا د -
انسان یوه خیالي معشوقه ده او همدغه شي في پوی خوا او
بلي خواته بیاني او لوی لوی کارونه پرې کوي . همدغه
انساني تخیلات دی چه دیوه ملت خواړه واره افراد راغونډوي
او اجتماعي جذبات و احساسات راغونډوي کوي . خیال په
شعر او ادب کښې ډېر دخل لري او شعراء و ادبا دخیال په
مرسته عواطف او مشاعر راښوي .

چیرته چه شعر و ادب کمزوري او خیالات مړه وي هغه
ملت هم مړېدل کپړي او انسانان د مادياتو په مینه کښې وکړي
هله په زړونو باندې مایوسي او افسردگی غلبه پیدا
کوي او د عرفاني نهضت او ارتقا مینه له مغزونه وزي .
په دغی ځایونو کښې خلق په مساجدو کښې ناست وي ،

سرونه ئی په نرنګنو ایښی وی ، خطیبان خطبی او خطابی
 لولی مگر ددوی په زهونو کښی هېڅ جذبه هېڅ جوش او حرکت
 نه پیدا کېږی او ټول په مراقبه کښی ویده وی .
 مجالس او محافل بی روحه وی ، جراید او مطبوعات خوک نه
 لولی ، خلق ظاهراً په کلو او ښارونو کښی اوسې مگر په زهونو کښی
 سره بېل او جدا وی .
 د هر چا غم او خوشحالی ځانته وی ، هېڅوک له هېچا سره
 رابډله او علاقه نلری ، همدردی او غمشریکي له مینځه ځی او یوه
 بشعوره رنده دنیا جوړېږی .

که په شعر او ادب کښی له خیال او تخیل څخه کار واخستل
 شی اوله خیال نه استفاده وشي له رنډو وسترگونه هم اوښکی -
 تریوی اوله کانونه سخت زهونه نرموی .
 تاسی فرض کړئ چه په یوځای زویوړ سیلاب راشی او د -
 ډېرو خلقو کوږونه خراب کړی ، ډېر مالونه او ډېر انسانان له ځانه
 سره یوسی او ښځی ونړ ، ماشومان او سپین بزیری په اوبو
 کښی لا هوکړی که مونږ دغه حادثه دیوه خبر او اطلاع په صورت
 شایع کړو دومره تاثیر به ونکړی لکه چه یو ادیب دغه واقع په
 یوه ډرام کښی تصویر کړی یا یو شاعر ورځنی مؤثر او مهیج شعر جوړ
 کړی او خیال پکښی خپله ساحری صرف کاندی . دا واضحه
 خبره ده چه خیال په عواطفو او احساساتو باندې حاکمیت
 لری او تعقل محض د غومره رقت او دقت نشی چلیولی که انسان

یوازی د عقل په نفوټه کار کولی نږد سیلاب یو مختصر خبر
 اود تلفاتو احصایه کافی وه چه د مصیبت لیدونکو د پاره د نورو
 همدردی اود لاسو زوی حاصله کړی اود شعر ورومان و لطیفه
 په خای کړی مگر دا هېڅکله نشی چه یوه سره بی روحه
 معقوله خبزه لکه یو شعر او ادبی شاهکار چه له خیال او تخیل نه
 پکښی کار اخستل شوی په زړه وناثر وکړی او عواطف و خوځوی.

عشق او حرص

کور په کور او کلی په کلی گز نه پد مه ، د هر چا به چه
خه په خدای او رب پدل هغه به ئی نه ما په خولی کښی غوړول
سرنګ په سرنګ غلې او دانې به زما په شخولی کښی واچول
شوی او په کچکول کښی به ئې هر راز توکان جمع شوه مگر نه
به نه قانع کېدم او نه ما سرگردانی نه وړ کېدله .

له یوه کلی به بل ته تلسم اوله بل نه بل ته ، هېڅ
نه وم خبر چه نه مالیلی په کوم کور کښی ده ؟ او نه خه شی -
دومره لالهانده کړی یم ؟ نه به لکه د هوا مرغه سرگردانه -
گز نه پد م او نه پوهېدم چه دکوم دام او دکوم ښکاری ښکار
یم ؟ ما ته نه وه معلومه چه دا د حرص اولوېزی سرگردانی به
کله اوڅنگه قطع شی ؟ لکه چه د هوا مرغان په یوه پتی ، یو باغ
او یوه برښ کښی نه ایسارېزی نه هم دیوه کلی او یوه کور په

خيرات نه قانع کېدم او په دېر وگړنېدو به نه ستړي کېد مه .
نره پدې نه پوهېدم چه د گلزار بېلې ولی په دانو پسي نه خي ،
اولکه کارغان مرداری نه لټوي .

د دې سر کشفول نرماد پاره دېر گران کار و د دنیا په دغسې
اسرارو پوهېدل هم څه اسانه کار نه دی . د علم او پوهې
سرباران د هر چا کور ته لاره نلري او هر چاته د معرفت له دنياته
خبر نه راوړي .

ماته دا پته نه لگېده چه د حرص علاج په څه شي کېږي
او هغه څه چه دانسان مخه له ټولو شيانو يوه شي ته راگزوي
څه ئې بولي ؟

نره دېر موده دغسې سرگردانه او لالهانده در په در ، خاوري
په سر وگړنېدېم او خيرې غوښته چه ناڅاپه ئې په يوه
ښکلي ليلى سترگي و نښتي او جمال پر ښتي پخپله راته خير
راوړ .

زه اوس له بل چا سره خبرې نه کوم او بل څوک نه وينم
يوانزې له خپلې محبوبې سره راړونياز لرم او ايم : څه ښه
ورځ وه ، څه ښه ساعت و چه د کور مزدوره له کاله وتلې وه
او تا پخپله له دروازې نه سر را ښکاره کړ . تاماته وکتل او ما
تاته ، پدې کتلو کېنې نه پوهېدېم څه اثر موجود و ، چه
نره ئې له نور وکوره و نور استون کړم او يوازې ستاد لټه
ملنگ شوم . تاماته په اصل کېنې د عشق او محبت خير راوړ

اوسر ما لهنه دي بيخي وركو كره زما دهر ص كچكولو دي
 مات كير او د خوراك و خكاك فيكم دي رانه ويوور پنم اوسود
 بيلو دشوند په راز پوه شوم ، ماته اوسې د علم بي صوته او
 بي الفاظو حاصل شرجه د حرص علاج دي له عشقه په بل شي
 نه كېږي .

هر عشق چه وي او هره ليلي چه چاته جان ښكاره كړي
 د جال پرښته وي كه د علم و معني عبوبه له انسان نه بل
 شي جوړوي اوله ذلت و حقارت نه ئي خلاصوي . د دنيا حرص
 او سیرگرداني د عشق له پر كته كېږي او كارغان و بيللي همدغومره
 فرق لري . هغه ملنگان چه په دغو كوڅو كښي څوك په ديدار
 او څوك پو دینار پسي گزري په ظاهره يوشان معلومېږي مگر په
 حقيقت كښي يوراز نه دي .

هغه څوك چه بي له يوه ټوك ډوډي او غوره هډوكي بل مطلب
 نلري هغه ته ستا درگاه او نورې درگاه څه فرق نلري مگر چا
 چه په تا پوري زړه تړلي او ستا ديدار غواړي هغه يوازي ستا
 د كور طواف كوي او ستا د ډېوال سيوري د هماغې له ښيري
 نه ښه كښي .

ستا د ښايست بڼه گلزار بادزي يوازي بيليزه بايلي
 دي اوبس دا نور ټول هغه هوايي مرغان دي چه دخوږو
 ميوو د پاره ئي اوسا ئي او هره وږخ شل اوسل باغونه لټوي .
 اي گراني مېني ! اي ښكلي هېواده ! اي د ښكلا اونا ز

و نعبت مېرمنې ! هغه څوک چه تانه وينې او ستا عشق ئې
 په زړه کښې نه دی پيدا شوی هغه ستا د درگاهه خاورو
 ته په قدر نه گوري ، ستا د بهار ارزو نلري ستا په گلونو
 لکه بويا او بلبل نه تپير پزي ، ستا د جړويو او آبشارونو
 ستا د بڼا ايسته غرونو او گڼو ځنگلونو د بڼا ايست احساس نشي
 کولی ستا زړکو او هوسيو ته په مينه او محبت نه گوري ، ستا
 له گلونو ډکه څولۍ پرې اغېزه نه کوي ، ستا ډک سيندونه
 او شپې درې ورته هيڅ معلومېږي .

گرانه وطنه ! تر څو چه د خلقو په نظر کښې ستا د حسن
 او جمال شعور او احساس پيدا نشي او بي له غورې او خوږې
 مړۍ نورڅه ونه پېژني تر هغه وخته چه انسان يا څو معنوي
 او نظري ذوق او شعور پيدا نکړي ستا محبت د دوی په زړونو
 کښې ځای نه نيسي .

دغه دودۍ غرپ عالم چه بي له نس، هر لوبله سودا
 نلري او د عشق ومني له جهان نه خبره دی ستا ميني او محبت
 ته نشي رسېدلی .

دوی له تانه ډېرې گټې وکړې مگر ستا عشق ئې پزره
 کښې پيدا نشو دوی لکه لېوان ستا په رموکښې گډه شوه او ډېرې
 غوښتې ئې وخوړې مگر ستا نشوه .

په رښتيا چه عشق او مينه د گټې او فايدي په رڼا کښې
 نه موندل کېږي اوله دغې لارې څوک د عشق مقام ته نه

سرسپزی .
 هو! عشق د نفع او فایده ی جغ ته سر نه ټیتوی بلکه
 شروع ئی په دغې قربانی باندې کېږی .
 عشق د سوداگرۍ متاع نه ده او خیتور پرې نشي پوهېدی .
 د عشق درس باید له بلبل او بومل څخه واخستل شی او د -
 د شعر وادب په نفو کېنې دولن او هېواد عشق ومومو .
 دا سندري دولن شاعران وائی او شعر وادب د اکو لۍ شی
 چه مونږ له دغه عشق سره اشنا کاندی .

هفت رهنمایان در بیان و شرح و تفسیر

در بیان و شرح و تفسیر

در بیان و شرح و تفسیر

در بیان و شرح و تفسیر

در بیان و شرح و تفسیر

در بیان و شرح و تفسیر

دشتران و عشق

شوکت چه لوی شی او دشترتوب لوری درچی ته ورسپزی هغه
بیا په دغسی دیوچه په یوه کورکینی بلیری خان نه سیزی او نر لکه
هلکان په کوم مسپین مخ یا ملالو سترگو خپل زړه بایل .

هغه هېڅکله د دنیا په سرو او سپنو داسی نه مین کبیری
لکه په مال مین سوداگرچه شپه او ورځ د دنیا په غم کینی وړک
وی او بل هېڅ شی ته ئې پام نه وی ، مال لاڅه چه دخپل خان، خپلو
لونیو او خانو ، دخپل تېر او کھول مینه او دوستی هم پرې دومره
غلبه نه کوی چه نور هرڅه هېرکری او یوازی خپل غم وشراری .

مشران او لوی خلق دغه ټول محبتونه چه واره خلق ئی لری
په یوه عشق قربانوی چه هغه دملت او هېواد عشق دی .

د همدغه عشق په اثر د ملتو مشران دشترتوب حق پیدا
کوی اود بابا توب مقام او منزلت مومی .

خنګه چه یر لعل او کوچنی د دهری ناپوړی په وخت
 کښی خپل پلار پېرني او په غېږ کښی ځان وروغړوی ملتونه
 هم که هرڅومره بی تعلیمه وی د خپلو خواخوږو مشرانو تمیز کولی
 شی او د دوی په ځولی کښی ځان اچوی ، خپل ټول مقدرات دي
 ته سپاری او په دوی اعتماد کړي .
 د عشق په جاذبه کښی دغه موجود دی چه احمد شاه
 غونډې د پنځه ویشت کالو ځلمی د ټولو پښتنو بابا کړی اود -
 دیلی په تختې کښېنوی د پښتونخوا او پښتنو عشق
 احمد شاه بابا ته لویه شهنشاهی ورکړه او د پروسپین بریو
 دده بابا توب ومانه ځکه چه دی رښتیا مشرو او هغه عشق
 چه په مشرانو کښی پیدا کړی په ده کښی موجود و .
 ده په دروغ خپل وطن او هېواد ته دانه دی ویلی :

ستاد عشق له ښودک شوه ځیګړونه
 ستا په لاره کښی بایلی ځلمی سرونه
 تاته راشه زړګی زما فارغ شوی
 بی له تاي اندیشني د زړه مارونه
 د دیلی تخت هېرومه چه را یاد کړم
 زما د ښکلی پښتونخوا د غرو سرونه
 که تمامه دنیا یو خواته بل خوا
 زما خوږښ دی ستا خالی تش دگړونه

احمد شاه به دغه ستا قدر هېر نه کا که ونیسی د تمام جهان ملکونه

خوک چه معنوی شه او بلوغ ته ور سپړی او د مشرتوب
درجه و مومی هغه له وطن او هېواد سره همدغسی عشق
پیدا کوی او وطن ته د عشق په نظرگوری ، هغه بیا د غرو
په خوکو ، د صحرا په امنو ، د وطن په کاینو او بوتو کښی یو
داسې تجلی او سړناوینی چه هر خوک ئی نشی لیدای او هر چاته
خان نه بنسټو .

څنگه چه یو بنا پیرک خلا نده لمر نشی لیدای ، یو کوچنی
د حلمیتوت احساس نشی کړای ، د دغو تیتو د یو پښتنگان د
ستور و دیو ته نه رسېږی ، دغه عالی عشق هم هر خوک نه رسېږی
او نشی رسېدلی .

دا عشق د مشرانو او لویو خلکو په برخه دی او بېل کیف
لری .

د دې عشق ښې او علای بل راز دی او ځانته شواهد لری
تاسې دغه عشق او د حسن و جمال عشق سره بېل کړی
او هغه منظره چه د مجنون او لیلی په عشق کښی ئې وینی له سترگو
لری کړئ .

دا هغه راز میته ده چه د پلار او خوی ، د مرشد او مرید
د شاگرد او استاد تر مینځ وی او بی له غمخوری او خیرخواهی

نور مظا هر نلری .

پدې عشق کښې ناز و نیاز ، بی پروای او تغافل نه خا پېری
اونه پکښې رقیب اور بیار شته . له دې عشق سره رحم و عاطفه ،
ثبات او متانت همدردی ، لوا یشار ملگری وی اوله هر راز ته مترونو
نی لمن پاکه ده .

دلته لېو نروب اوله خپلو ، پر دیو بېلېده نشته اونه پکښې د
معشوقوله لاسه شکایت اوله راقیا نوسره حسد لیدل کېږی .

له دې عشق سره د پیسو مینه او د مادیاتو محبت نه یوځای
کېږی . هغه څوک چه په پیسو مین وی او پیسی ټولوی هغه هېڅکله
یو قام په ځان باندې نشي را ټولوی . هغه کسان چه قومونه پری
غوندې پېری هغه پیسی نه غرنه وی او دغه مینه له زړه نڅه باسی .
حکوم اشخاص چه قصې گټې هغه پیسې نه گټې او په
بت شکنۍ افتخار کوی .

دا کېدای شي چه قلندران او درویشان د ملت مشران
شي او خلق ئې په مشر توب ومنی مگر د پیسو مینان او سودخو
یا بېړې خواړه هېڅکله د مشر توب لوړه درجه نه موی اونه
د مشرانو عشق پیدا کولی شي .

ای هغو کسانو چه د مشر توب آیزولری او لویوالی غواړی !
را شی ! چه د خود خواهي او ټیټو مینو مراندې او تنا ټو پری
کړو او د لمر و سپوږمۍ په خوا کښې خپلی خیمې و دروو .
را شی ! چه له دې کوچنیو ځالو والونرو او لوړو پروازو

وگرو.

راشئ! چه یوملی او وطنی شعرر پیدا کرو او وطن
غرو او رغو، کاهو او یوتوبه په مینه او محبت وگورو.
که دغه شعر او دغه احساس شوندي شو بیا به هر
یوبل ته محبوب معلومېږي او هیڅوک به هېچا ته په نفرت
نه گوري.

یو بډای به د خوارانو د لډاری کوي، یو عالم به ناپې هانو
ته سه لاره نشئ، یو طبیب به د زخومانو په علاج پسې گزندی،
یو قوی به د ضعیف پېټې په اوښ واخلی او ټول به یو له بله
خپله پېږي.
راشئ! چه همدغسې وکړو او درې په جای چه پتیا نوږو
د پتیا نو اوښکې پاکې کړو او درد منوله حاله ځن خپل کړو.

داڅه وشو؟ اوڅه راپېښ شوه چه نره ئې له دې ټولو
بېل کړم او بېخي يوازې شوم .

نره خوبه يوساعت له خپلو ملگرونه بېلېدم او بې له
هغوی ې ساعت نه تېرېده ، اوس ولی يو ملگری نلرم
او چاته نه نژدې کېږم .

هغه بله ورځ چه زما يو پخوانی ملگری دلته راغلی و ،
ما ور سره هغسې دمپني مرکه و نکره او بل راز راته ښکارېده ،
هغه به څومره خپه شوی وی او په زړه کېنې به ئې څه تېر
شوی وی ، هغه به وائي ده اوس خپله جامه بدله کړه
او خپل پخوانی اسنایان ئې پرېښودل .

ما ته خودی نرېښت د هر گران و ، اوله هر چا نه به
ې ښه گانه ، ده هېڅکله دا گمان نه کاوه چه نره به له ده
سره دغسې ې پروائی کوم او دده مينه او محبت به هېږوم .
ما هم دغه تصور هېڅکله نه کاوه چه نره اودی به -
دومره پردی کېږو او زړه مېلگرتيا به پرېږدو .

نه پوهېږم زما او دده تر مینځ چا تورې کتوې وگړزولی
او زموږن زه ونه ئې یوله بله تور کړه .

دی خونړی د هر خوب ملگری و ، ما ولی دده قدر ونکړولی
ې ده ته په مينه او محبت ونه کتل ؟ کالی ئې زما و او
څه ئې نه درلوده که دنا پوهی په وجه راته بل راز
ښکاره شو ؟

نره اوس د غرت او اعتبار خاوند یم اودی لا چا نه
دی پېژندلی که کوم بل علت او سبب موجود دی چه زه
اودی ئې په زړه ونو کښی لری کړو او پخوانی رابطه ئې
قطع کړه .

ښائی چه دغه خبرې ټولې سر ښتیا وی ، ما د پره موده
څه تور او سپین ولوستل اودی په هماغه پخوانی حال پاتې دی ،
نره اوس له کتابونو او اخبارو نرسره اشنا شوم اودی یوه
چټی نښی لوستلی ، نره په یوه ماڼۍ کښی د ما موریت په
چوکۍ ناست یم اودی پخپل کور کښی پوزی نلری ، زما
خلق قدر کوی اودده سلام هم نه اخلی مگر دانو
ولی زما اودده د بېلتون سبب کېږی ولی زما اودده ملگرتیا قطع
کوی که یو تن څه نلری او غریب وی هغه سر به سر ځپله
اشنائی قطع کوی او که به مرسته او کومک ورسره کوی .

که د سړي یو ملگری ناپوه وی او په څه نه پوهېږی
هغه به پوه کوی او که به ئې له خپل مجلسه شړی .

هغه انسان چه د پوهې او لیاقت دعوه کوی او ځان د پوهانو
دوېلې گڼی څنگه دا قبلولی شی چه دخپل هېواد خوران او —
غریبان له خپلې مینې او محبته محروم کړی او غلم وپوهه
د بېلتون اولرې والی موجب وگڼی ، دا عادت خوله یوه
ښی انسان سر نه ښائی .

لم او پوهه باید یو سړی له نورو نه بېل اولری نکړی

اونه د دنیا عزت او اعتبار یو انسان له خوارانو او غریبا نرنه
وشکری .

هغه علم چه دکودو په نشان دوه خوازه ملگری بېلوي
اود غرور موجب گړزی له ناپوهی نه ئې نریان اوضر سر
دېر دی اوهغه سواد چه سړی له محیط او اجتماع نه لرې
کوی اوله نورو نه دسړي زړه توروي په حقیقت کښی
همدغه توره کتوده اوما تول ئې پکار دی .

که خوځ غواړي چه په اجتماع کښی ژوند وکړي اوله محیط
نه استفاده وکړي ، د علم اولیاقت غرور دې له ځانه لرې
کړي ، خپله هوښیاری اود بل ناپوهی دی حایل نه گڼي ،
سړیتوب او انسانیت دی نه هېروي ، اجتماعی میلان دی
نه بایلی ، خوارو غریب ته دی په خوارو سترگونه گوري ، له
ملگرو دې په هېڅ وخت او هېڅ حال کښی نه بېلېزي ، بلکه
را دې شي اوله جماعت سره دې خپل غم شریک کړي او خپله
خوشحالی دې هم دنورو په خوشحالی کښی ولټوي خپل زړه اونکر
دې له نورو نه بېلوی ، یوځای دی ورسره خانداني او یوځای
دی ورسره ژاري ، ددوی په خوښه دې کارکوی چه دده په
خوښه کار شي . خوشحالی او کامیابی همدلته ده او
په یوازی ترب کښی نشته ، هرڅوک چه له نورو نه پردی
اولرې شر هغه هېڅکله نشي خوشحالی او په یوه پټ اور
سوزي .

د (من شد شد فی النار) همدغه معنی ده اود
دنیا دوزخ همدغه یواز یقوب دی .

زه اوتہ

مونڙن بايد دلته داسې اوسونه بل نڪرو ڇه ڪلی اوسارون
وسپڙي او په لوگي ئي دبصيرت سترگي سهندې شي حڪه ڇه
دا اور دحسد اور اود شيطان له کوره دي.

مونڙن به خپلې ديوي له هغه اوسه لگوو ڇه په کوه طور
کښي ئي حان ښکاره کړي اود زهونو اود ماغونو خوښي روښانه
کوي.

د حضرت ابراهيم (ع) پيروان بايد پخپل عمل او يقين سرور
اور خائنه گلزار کړي او پخپل لاس د عالم د سپړلو د پاره —
د ونځونه جوړ نکړي.

هر چا څه پخپل زهه کښي دحسد اور مرکې د دوزخ اور ئي
نشي سپړلي او په سرو لمبو کښي سلامت پاته کېږي.

هغه څوک څه له يوه جماعت او جمعيت نه په نفرت او عناد

وزی هغه هروخت په سره اورکښی سوزی او تل په اورکښی وی .

ته پدې پړه شه چه زما اوستا بېلتون لویه گناه ده .
که دوه مین سره بېل شي پروا نشته ځکه چه عشق
او محبت ئې نور هم زیاتېږی او د وصال ازړ و قوی کېږی مگر
د دوه وروڼو بېلتون او هغه بېلتون چه د بغض و حسد په
سبب پیدا شي عالمونه تباه کوی او ملتونه بربادوي .
نرما اوستا نزدې کېدل ، یو کېدل ، پخلا کېدل ، ملگری
کېدل ، دېر لوی اجر لری .

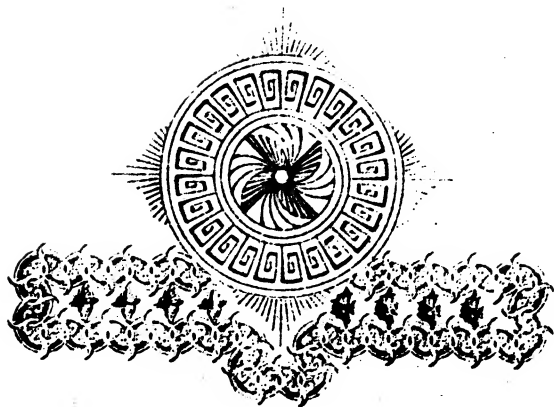
نره اوته د وصل د پاره یو ځکه چه فصل او بېلول د —
شیطان کار دی .

زه اوته به سره نزدې کېږو او ژر ژر به قدمونه اخلو
چه دغه فاصله د لوی خدای په فضل او مرحمت له مینځه —
واخستل شی .

نره اوته که هر څومره نزدې شو هما غومره خدای ته هم
نزدې کېږو ځکه چه ارومرو به په نفس و شیطان پښې بز دواوله
نفسی او شخصی اغراضو به تېرېږو . نره اوته به ځانته نرگورو
د ملت او مملکت خیر و سعادت ته به گورو .

موږن باید ملی او اجتماعی گټې په نظر کښی ونیسو او له
لور افق څخه نظر وکړو . نره به دیو کېدو او نزدې کېدو د پاره
خپل هر څه له تا قربان کړم مگر ته هر څه له ځانه مه قربانو

او عمري مصلحت په نظر کښي نيسه !

سترگې مه پټوی!

ښه وگورئ! سترگې مه پټوی! خدای ته ورتگ دی
د قیامت ورځ راټلونکی ده، سترگې پټول، حق نه ویل، د
حق په حای کښی چوپ کښېناستل ډېره لویه او عظیمه
گناه ده.

وگورئ! او په حیر خیر وگورئ، که ستاسې سترگې
خلاصې شوې که تاسې هرڅه ولېدای شوه، که ستاسې
بینای معلومه شوه ډېره لویه او ستره گناه به وکړئ.

ستاسې ډېرې بد بختۍ په سترگو غږولو، لیدلو او کتلو
وړه کپزی.

تاسې دسترگو په حکمت ښه نه یاست پوه شوی او پوه کار
موله خپلو سترگو نه دی اخستی.

هغه کسان چه گوري او ویني غله ورځنی څه نشي پټولی او

غدی پرې نه لوېږي .

تاسې خپلې سترګې غړوي او گوري مگرڅه نه ويني
اوڅه نشي ليدای تاسې به وايست چه مونږ شپه او ورځ -
پېژنو ، نور او سپين بېلوو دانسان او حيوان فرق کولی شو ،
که مونږ څه نه ليدلی هر گوره به د چاله مونږ لاندې شوی
وو يا به په کندو او کپرو کښې لوېدلی وو په سم سرک به نه
وړو روان او بې لارې به تللو .

نره وایم چه اوس هم د پر خلق بې لارې روان دی او
سمه لارې پرې ايښې ده ، د پر خلق له گړنگونو لويديلی دی
مگر ځانته نه دی ملتفت . دغه شان ليدل او کتل چه مونږ
کولی شو حيوانات يې هم کولی شي او د موټرو له مخې —
اوسنان هم ځانونه په څنگوی ، وابنه او اوبه ويني ، له
پاڼو او کمر وځان نه غورځوی اوله حسی خطراتونه
ډډه کوي .

د انسان لیده او کاته بايد له حيوان نه د پرفرق ولری ،
د بنيادم نظر بايد دومره سطحی او سرسری نه وي .

سأئې : چه مونږ او تاسې دخپل نظر امتحان ورکړو چه مونږ
څه ليدلی شو که نه ؟ مقصد يې دا نه دی چه دا ولی شي ^{ښه} ^{ميا}
په ماز ديگري غرمه کښې گورو ، يا به څو کړوه لری يوشی معلوم
چه انسان دی که حيوان ، نر دی که ښځه ؟ سپور دی که پلې ؟
نر ما مطلب بل شان امتحان دی او بل راز سترگې يې په کار

دی .

هوا نره هغه سترگی غواهرم چه غدر، خیانت ، ریا،
تہگی ، ظلم او تلبیس بلکه ابلیس ورنه ډډه کوی اودغه شیان
لیدی شی .

نره وایم دغه خلق چه تاسې په لارواو کوڅو کښی ، په
بازارونواو مساجدو کښی یا په دواړو او وزارتو کښی په
کراتو او مراتو لیدی او کتلی دی ایا تاسی دوی په سربستیا
لیدی او که اشتباه موکړېده .

نره گمان کوم چه ډېرو خلقو ډېر خلق نه دی لېدلی او
ورسره اشنایان شوی دی .

دغه سترگی چه له موبز سره شته له کاره وتلی دی او
څه نه وینی ، دغه شان سترگی د هواله مرغانو او د ځمکې
له ځناورو او حیواناتو سره هم شته .

هغه سترگی چه له رنگونو او اجسامونه ماوری نور
شیان لیدی شی هغه زمونږ په کور او کلی کښی له چاسره
نشته او مونږ په سربستیا څه نه وینو . ما ته د سودا په
تینگه پیدا شوی او زه ته یی دا خبره لوېدی ده چه مونږ
څه نشو لیدی که زه غلط شوی یم زه ما سودا و باسئ او ما
پوه کړی .

ما خود غه وویل چه نره له تاسې نه په رڼا ورځ د—
سترو لیدل نه غواهرم نره وایم دغه کسان چه تاسې ئی

هره و سړخ خبرې کوي او ورسره مخامخ کېږي يا په موټر او بکي
کښي ستاله غه تېرېږي تاسې ئې پېژني چې دا څوک دی
او څنگه خلق دی؟

هغه چه په ښو ښو ماڼيو کښي اوسي ، په اعلي موټرونو
کښي سپرېږي نفيس لباسونه اغوندي ، اوښه ښه خوړي کوي
خوري ايا په دوي کښي خاينين ، غداران ، ظالمان او منافقان
نشته ؟

دوي ټول کاريگر لايق او صحيح اشخاص دي ؟ دوي
دغه جايدا دونه اودا دومره ډېرې پيسې په مشروع ډول
په کار او لياقت پيدا کړيدي ؟
دغه نورچه ډوډۍ نه موي ، د ناستي ځاي نلري ،
په تن لفر او په خېټه وېږي دي په دوي کښي دوطن
صادق خدمتگاران ، پاک نفسه ، زحمت کښه او لايق اشخاص
بيخي نشته ؟ دوي ټول له څرې بېکاره او غير مستحق اشخاص
دي ؟

تاسي ښه وگورئ ! او ډېر غور وکړئ که دلته خاينانو ،
غدارانو او ظالمانو په ظلمونو ، رشوتونو او خيانو تر نوډوالی
قصورونه ، نفيس موټرونه ، پاڅه جايدا دونه او لوړ مقامونه
پيدا کړي وي او ډېر ښه خلق او صالح اشخاص چه لس
شل کاله ئې دوطن خدمت په صداقت او پاک نفسي کړي
وي هغه نن څراغ و زاړه ، بي کوره او بي اوره گزني او هيڅ

نلری نرتا سی یقین وکری چه مونز سانه یراوڅه نه وینو
 که چیرې درندو بازار نه وای او خلقو بڼه او بدلیلی
 هېڅکله به دغسې نه کېدل او نه به وشوی .
 که زمونږ په سترگو پردې نه وای درشوت خورو په کور
 کېنې به دا بڼا ایسته پردې نه څرېدلی او د قصور خاوندان به
 په قصرونو او ماڼیو کېنې ته اوسېدل .

د زمانې تغیر

که تاسې هر زهري نه یا ست او سترگې نه پټوي نو
په دغو لږو کلونو کېنې په عالم کېنې بهر لوی تغیر پېښ
شوی او زمانه به یې بل راز شویده مگر دا تغیر محسوس
نه دی معقول دی او د عقل خاوندان پرې بهر ښه پوهېدلی شي.
د انسان وجود که څه هم په هماغه پخواني حال دی، هماغه
دوه سترگې، دوه غوږونه او دوه پښې لري مگر هغه څه چې
نن لیدلی شي پخوا ئې نشو لیدلی، هغه څه چې نن ئې اوري
پخوا ئې نشو اورېدلی، تر هغه ځایه چې نن رسېږي پخوا
نشو رسېدلی، په هغه شي چې نن پوهېږي پخوا نه پوهېده،
هغه څه چې نن ویلي شي پخوا ئې نشو ویلي.

خو کله پخوا زمونږ نوکرانو او مزدورانو زمونږ له جلب
لاندې منډې وهلې مگر نن سراسره په موټرو کېنې یوځای

سپاره دی او هغومره فرق نلرو.

یو وخت و، چه مونږ به بسد کارونه ښه گڼل او
ستايل مو، بیا یو وخت راغی چه په دغو ستاینو شرمېدو
او چوپ شوو مگر اوس بدو ته بد او ښو ته ښه ویلی شو.
نږه چه نن خپل ځانته گورم او دخپل شعور او ادراک —
تفاوت سنجوم پوهېږم چه په دنیا کېنې دېر لوی تغیر او
لوی تحول پېښ شوی او زموږ په هېواد کېنې ئې هم
دېر تاثیر کړېدی.

یو وخت وچه ما به هغه څوک ښه گانه چه چاته به ئې
زیان او ضرر نه رسېده مگر څه موده وروسته په —
دغومره ښه ترب نه قانع کېدم اوله ښو خلقونه مې ښې
ښې ارزوگانې هم غوښتلې، ما به ویل ښه سړی هاغه
دی چه په زړه کېنې ئې دوطن او ملت دپاره ښې ارزوگانې
او ښه نیتونه موجود وی، مگر نن پدې هم نه یم قانع او
هغه څوک ښه بولم چه ښه ښه کارونه کوی او دایثار
او فداکاری په میدان کېنې داخل وی.

دایوازې زما حال نه دی نور هم دېر ملگری شته چه بې
عمله ایمان کافی نه گڼی او نشر ارزوگانو ته په څه قیمت
نه دی قایل.

که څوک نن له مونږ نه ستاینه او محبوبيت غواړي
او ازمواری چه مونږ ورته ښه ووايو او ښه ئې وگڼو هغه

دې پدې باندې پوه شى چه تش لستونى او بې لاسه -
 لستونى مونږ نه خوښوو بلکه کار او عمل ته گورواود
 هر چا جدوجهد ، قربانى او فداكارى په نظر كېنى نلېسو
 مونږ اوس له پخوا نه زيات هوشيار شوى يواوسادگان
 نه يو . مونږ خلق پېژنواو په زهونو كېنى دېرښه پوهېږو .
 مونږ رښتيا وپلى شو ، زموږ په زهونو كېنى . بې
 د خداى له ويرې بله وېره نشته ، مونږ حقايق څرگندوو
 اوحق وايو مگر ددې كار پاره په يوه ترتيب قايل يواو
 هغومره شخه وايو چه خلق پرې پوه كولى شو .
 مونږ دځان او دبل دپوهولو او وينولو ته ښه اراده
 لرو او دكار هېڅكله نه پرېږدو . مونږ غواړو چه
 له اعمالو او افكارو نه دلوى خداى په توفيق خپري او
 ناولتيا گانې وركې كړو او د ضرورت په وخت كېنى دېرې
 ناپاكه جامې په تېږو وټكو او په خوبارو ئې ووهر .
 مونږ ځينى لور كسان وينو چه اخلاق ئې دېر تهيت
 دى ، په بدو او ناوړه اعمالو نه شه مېړى ، د فسق په -
 شهرت پروا نلري ، خيانت وړته بد معلم مېړى ، په پردى
 ناموس دېر زړور ورځى ، په رشوتونو قصرونه ليو -
 مانى ابادوى او په دېرو هسكو ځايونو كېنى نامت دى .
 مونږ غواړو چه دوى خپل ځانونه اصلاح كړي او په
 رښتيا توپي وباسي ، خپل خداى ته سرجوع وكړي او په

نېکوالو خپل سیئات و وینځی او پخوانی عادتونه —
پرېښ دی .

ددی زمانې همدغه تقاضاده او د زمانې تغیرله دوی
تخه دغه نفسی تغیر غواړي . که دوی غواړي چه زمانه
ئی نه سوانکړي او څوک ئی سترگوته خلی وړنورې باید
خپل ځانونه اصلاح کړي او پوه شی چه زمانه بل راز
شوه او بل راز خلق غواړي .

برابرنه دی

صعراته ولاړم هيڅ کاڼی له بل سره برابرنه و، غرونو ته وختلم ځینی جگ او ځینی تپت و، په باغونو گزېږم د ټولرېوتو وده اولورېتیا یورانر نه وه، د دریاب کبان یې ولیدل یوله بله په ټول کښی برابرنه ختل، د هوا مرغان هم ځینی غټ او ځینی واړه وو، ښارونه یې وکتل د ځینو کورو د پوالونه اوچت و او د ځینو نه و، کورونه ننوتم ځینی غولی لوی و، ځینی واسه، په دواړو کښی وگرنه پدې ټول مېزونه او ټولې چوکۍ یو شان نه وې، کتابخانې یې وکتلې د درستو کتابو قطع او حجم برابرنه و، هېوادونه یې ولیدل ځینی تاوده و، ځینی سارې، انسانان یې وکتل څوک جوړ و او څوک ناجوړ، څوک لمانډه و او څوک ښا. د لوی خدای کتاب یې بېرته کړ دا خبرې یې پکښی ولیدې:

ایا پوه او ناپوه برابر دی ؟ دسړنده لو مینا تر مینځ
 څه فرق نشته ؟ ددو نڅخ او جنت خاوندان څه توپیر لري ؟
 نور او ظلمت یو راز دی ؟ پدی پوښتنو او پښې شرم
 او په عالم کښې مې بیا سترگې وغړولی . هغه فرقونه چه
 په نورو انواعو او اجناسو کښې و په انسانانو کښې یو په
 سله زیات معلومېده .

هغه ښاپېریان او دیوان چه خلقوله کوه خاف نه هغه
 خوالترول ما په دوی کښې ولیدل ، د پوښتنو او لمینانو
 په معنی پوه شوم ، قصایان او شپانه یی و پېژندل .
 عدل او ظلم ، علم او جهل ، خیر او شر ، سعادت او شقاوت
 فرقونه راته واضح شوه .
 پدی ښه وپوهېدم چه :

جوداني قدریو لعل پکښې موندل شې
 نور جهان واره د توروکانو غردی

ماته دا معلومه شوه چه دم هر لویو ملتو او لویو ټولنو
 قدر او قیمت په یو شو تنو پورې تړلی وی چه که هغه وختی
 لیری شی هیڅ ورته نه پاته کېږي او د متمدنو اقوامو فرق
 له وحشیانو نه په یو شو تنو باندې کېږي .
 لکه چه دا انسان په جسم کښې مخ سترگې ، پوزه چه

په وجود کښی د پوره محدوده اوليزه حصه ده يواځې انسان له بل څخه
بېلوی د غسی ملتونه او ټولنې هم د پورڅو محدودو اشخاصو په
وجود امتياز پيدا کوی او بېلېزی .

په هر مملکت کښی يو څرته محدود اشخاص وی چه د -
هغه مملکت سترگې او پوزه گڼل کېږي او د يوه هېواد نوم او نشان
لرېږی .

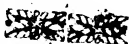
لکه چه يواځې انسان پخپل ټول وجود کښی دوه سترگې لري
چه هغو په بينائی د جهان لورې ژورې وينی او سمه لار -
پېژنی يوه جامع هم څرته لري چه دهغوی په بينائی
او بصيرت یوی خوا او بلی خواته حرکت کوی او د ملت سترگې
گڼل کېږی .

د همدې لامله ښه او بد د دوی په سترگوليدل کېږی،
د فکر کولو او خير و شر منځ لروا مېد دوی ته کېږی، د هېر
سترقي او لور ټیا د دوی د سعی او عمل محصول باله شي او
هر څه په دوی پورې مربوط او موقوف وی . کله چه په
توره شپه کښی يو تر څی خلق چيرته روان وي نو د يوه
او چراغ له يوه يا دوه تنو سره وی او نور ټول دهغوی
په رڼا کښی روان وي او لاره گوري ، که دغه درڼا -
خاوندان له دوی نه بېل شي ټول په ترم کښی پاته کېږي
او بيا څرک کندی کېږي نشی ليدای ، د عقل او فکر رڼا هم
له محدودو اشخاصو سره وي مگر فايده ئی عامه وی او

هر چاته لاره بنسئ .

يو ملت بايد در نها د خاوندانو قدر و کړي او پدې پوه
شي چه بي له دوى نه په ټولو باندې تر تم او تياره
راجي او لاره ورکېزي .

هغه مشعل چه مونږ ته د لارې تيت و پاس را بنسئ
او زمونږ مخه را نا کوي د دوى په لاس کښى دى او دوى
پيدا کړي ، که دوى نه و را نه نشته او په هر قدم کښى
د لويدلو او پرېوتلو خطرات موجود دى .

د اسلام دردمنو!

عابده ! هغه څه چې ته ئې په دې پروظايفرو نوافلو
کښې لټې د خدای د مخلوق په خدمت کښې دېر ښه -
موندل کېږي .

نراهده ! څه شی چې ته ئې د ځان په وېرې کولو او
نفلی روښو نیولو کښې غواړې د مساکینو وفتیرانو په مرولو
هم لاس ته درځي .

عارفه ! چوپ کښېنا ستل او د خدای په فکر او ذکر
مشغولېدل عبادت دی مگر نه ورورو ته حق ویل او حق
بیانول دېر لوی او ستر عبادت دی .

مسلماننه ! د قرآن تلاوت ثواب لری مگر په قرآن باندې
عمل کول فرض دی .

ای د تقوی او ریاضت خاوندانو تاسی له خپلو کوتښتو

سرونه راوباسی له دی سپینوڅا درونوڅونه راښکاره
کړی او په عالم کښی سترگې وغړوی چه د خدای د مخلوق
څه حال دی ؟ او په څه سراز مصیبتونو اخته دی په جهان
کښی څه مظالم او څومره بی رحمی موجودې دی ؟

تاسې انصاف وکړئ ! چه تسبیح اړول د پرثواب لری
که په سروغرمو کښی یوې کول او یو مسکین مړول ؟ په
جای نماز باندې قرار کښینا ستل ښه دی ؟ که د خدای په
لاره کښی سترې کېدل ؟

رښتیا وواياست چه د بېل په خیرات روژه ماتول د پر
ثواب لری که خپل مال له مسکین او فقیر سره خوړل ؟
خپلې سترگې پټول ښه دی که د بېل سترگې خلاصول ؟
دیوه ضعیف پټی پخپله او بزه اخستل د پراجر لری ؟ که خپله
مسئله د بېل په او بزه اچول ؟

ما پوه کړئ ! چه پاک خدای د خیرات او شکرانو په اخستلو
د پر خورشحالېزی ؟ که په وړ کولوئی ؟

راښئ ! د خدای رضا او داخرت ثوابونه په گرانو او سختو
کارونو کښی او د مخلوق په خدمت کښی ولټوی !

یو مظلوم د ظالم له منگولو خلاص کړی ، دیوې کونډې
په سر پورې و اچوئ ، دیوه یتیم او ښکې پاکې کړئ !
یوه پور وړی ته پور ورکړئ ، دیوه رنځور دار و اوږمل
وکړئ ، دغه ځوانان او غریبان چه د پاک خدای صادق

اوساده بندگان دی خپل خدمت ته مه رابولی اومه ^ن مریڼ
 کوی ، بلکه تاسې د دوی مریڼان شی او خدمت یې وکړی
 د خدای رضا او د خدای جنت په دغه ډول حاصلوی شی او د
 دنیا گټه په هغه بل صورت لاس ته درځی او درغلی ده .

د سبافکر

هغه څه چې دریا او تڼو ویر په پردو کښې پټ و او س
څرگندېږي. تراوسه پورې شپه وه، تورتم و، تیاره وه،
هیڅا هېڅ نه لیدل هرڅه د تورې شپې له تورې پردې-
لاندې پټ و.

ماته نه لیدې تازه نشوم لیدای، زما په سترگو او
ستا په مخ پردې پرې وې، ماته نه پېژندلی او تاهم
خپل ځان نشر پېژندلی نن د حقا یقول له مخې پورې
پورته کېږي او ښه و. بد ځان ښکاره کوي، ته پدې پوره
شه! چه پس له پنه څوک خپل معایب نشي پتېولی. که څوک
هر څومره کوښښ وکړي چه خپل نواقص پټ کړي او-
ښایسته رنگونه ورپورې و مښي کامیا بېدلی شي او-
خواري ئې څه ځای نه نیسي.

که خوک هوبنیار وی هغه باید د خان اصلاح ته اساساً
متوجه شي او خان ونه غولوی. هغه ودانی چه نن سبا
نرېزی په آخېرونه ټینګېزی او ټنگ وروغن ئې -
بیفایدي معلومېزی.

مونږ باید دخپل ساتلونکی شونډ دپاره پاخه دېوالونه
جگ کړو او پوځ تعمیر بنا کړو.

له هغه کوره باید وروڼه چه نن سبا لوېزی او ټنګېزی
سړی باید داسې کور جوړ کړي چه دنړامناولمسیانو
شپې ئې پکښې هم تېرې شي او ودانی ئې چه وی
مطلب دانه دی چه ټول به له کانه او گتو جوړشي
وی او دخټو په ځای به پکښې سمې لګېدلی وی ځکه چه
دغه راز کورونه خواران او غریبان نشي جوړولی. زما
مقصد بل راز کور دی، داسې کور چه یوه خښته به ئې هم
ظام او خیانت په پلیسو نه وی جوړ شوی او په وازلو
کښی ئې مظلومان نه وی آزار شوی.

هو! ښه کور هغه دی چه همسایه ته ئې ضرر
نه. وی رسېدلی او هڅکه ئې د بام واورې د بل په بام نه
وی لېږدلی، لوی لوی گناهونه پکښې نه وی شوي، دفساد
او ضرر فکرونه پکښې نه وی موجود.

ښه کور دا نه دی چه ښایسته او رنگینې پردې پکښې
نږدې وي او ښه ښه خوراکونه پکښې وخوړل شي یا دېر

نفیس سامان اولوازم ولری .

داشیان وی اوکه نه وی مگر پخیل حق قناعت، رحم
او عاطفه، عفت او فضیلت چه په کوم کور کښی وی
هغه ښه کور دی او هېڅکله نه وړا ښی کوم کور چه اهل
او صالح اولاد لری او ماران و لږمان پکښی نه وی قصر
وی که جوړنگر هغه کور ښه کور دی او سعادت په —
همدغسې کورونو کښی وی . دغه راز کور خواران او غریبان
هم جوړولی شی مگر موخه یې صالح و نه هېڅکله نشی
پیدا کولی .

هرڅوک چه ځانته په دنیا کښی کور جوړوی باید د-
حمید . د ابیت واورې :

که دې نکر په ښکړونگ و نام لور
په دوه چومه دې د ختمو مشه بام لور

پخوانی دیوی

کله چه سړی یوازی شی اوڅوک نه وی نوله خیال
 او تصور سره ئی نریات سروکار شی او راز راز فکر ته کوی
 څوک چه له دغې فکری مراقبې سره اشناوی هغه پوهېږي
 چه انسان په دغسې وخت کېنې هرڅه په بل راز وینی او د
 جهان هره ذره ورته مسکندر آئینه شي .

په همدغسې مواقعو کېنې سړی په پچه خبری او کشیر
 وینی او د مرغانو په هگیر کېنې راز راز نغمې اوري . زه هم په
 کوټه کېنې یوازی ناست وم او فکر وپورېم ، غاڅ یو
 منقش رف بنکارېده . ~~په هرڅه پکې~~ ایښی و او زما د —
 خیالاتو له تلون سره ئی مېره مرسته کوله . دغه راز زه نو نه
 سړی ددی وخت په ودانیو کېنې نه وینی او د پخوا وخت
 تعمیری وضعیت سړی ته ښی . دا کور که څه هم زوړ او

پخوانی دی مگر د برق مزی وړ ته را ننوتلی دی او سامان
ئې هم نوی شریږي. دلته پخوانی او اوسنی نوی او سار
شیان یوځای شوی او عجیب منظر لري.
د تجدد او نوی عصر آثار او استازی دې کاله ته راغلي
دی مگر د کور ساختمان ئې لانه دی بدل کړی.

په کور کښې که څه هم برق لگېزې مگر پاس په رف
بانډې د تورو تېلو مسینه دیو اینه ده چه مخصوص نقش
و نگار لري او دوه درې طبقې ئې تشکیل کړيدي، په څنگ -
کښې ئې یو بل ډول چراغ هم شته چه د شمع بلولو د پاره
جوړ شوی او اوس په لږ وکورو کښې پیدا کېږي هغه خوا
وړځنی د خاورو یو تېلو لاتین اینه او سړې پوهېږي
چه دغو چراغو هر یو پخپل وخت کښې دا کور رڼا کړي او
دې خلقو ئې په رڼا کښې ډېرې شپې تېرې کړيدي مگر
اوس د ټولو د وړه تېره شویده او د شپې په کوټه کښې برق
لگېږي.

نرمانه وخت په وخت نوی شیان له ځان سره
راوړي مگر زارې شوک هیسته نه غورځوي او په جگړو
ځایونو کښې ځای وړکوي. د عادت بد عادت نه دی باید
په هر کور او هر هېواد کښې همدغه عادت جاری وي او
څوک د چا سره خدمتونه هېر نکړي مگر کارونه باید وخت
په وخت له نوو شیانو نه واخستل شي او په کورو نو کښې

نوی رنځا ګاڼې پیداشي .

رنځانه ښايي چه نارځه شيان له ګار و غورځوي او -
نوی هم نارځه ګاندي چه د غورځولوشي مګر انسانان ئي د
رنځاني په تاخچو او سرفونو، د تاريخ په پانوکښي ساق او
په اوچتو ځايونو کښي ئي ښدي .

هغه چا چه لمري ځل د تېلو څاورينه د يوه بله کسري
د برق له مخترع نه ئي پوهان په کمه سترګه نه گوري
او قدر ئي کوي .

انسان او جهان په هر وخت او هر حال کښي يوې
رنځا ته محتاج دي او د رنځا وخت په وخت خپل شان
او صورت بدلوي او په ظر فوکښي ئي تغير راځي د همدغه
بدلون او تغير په اثر انسان د علم و معرفت په لور والي اود
پوهې په زياتولو او تجلي کښي رنځا پياوړي .

هغه چا چه د څاورو د يوه جوړه کړي او هغه چه د -
مسود يوه سازه کړېده يا ئي د ښيښي په فانوس کښي کومه
شمع لگولي ده د برق او بريښنا تر مخترع پورې هر يوه
کوښښ کړي چه د رنځا د پاره يوه وسيله پيدا کړي او د بشر
تياړه خونه رنځا کړي ، دوي هر يوه نور او رنځا پالونکي او
سوزونکي دي چه د بصيرت خاوندان ورسره په دېر قدر
او احترام گوري .

هغه رنځا چه د څارو له تېلو پيدا کېږي ، هغه نور چه

له لمر او سپوږمې څخه راځي ، هغه برق چه د اوبوله جريانه
 حاصلېږي بي د ظرف او محل له تبديله څه دېر فرق نلري .
 که څوک په دغو ظاهري صورتونو غولېږي د غونډو -
 احادو ثوابونو او ظروفيو نه گوري د شر شمو او پنبې په -
 بوټو ، د غونډانو او ريتون په ونو کښي يوه سرنا او يوازې بل
 موجود دی چه په هر راز د يوه کښي بېل کيفيت پيدا کوي .

که سړي هغه تېل چه په ديوه کښي ويښي په پنبه کښي
 وويښي يا دغه سيزونکي برق چه په برقي نغريو کښي گوري
 په اوبو کښي وليدای شي ، هغه ته اور او اوبه دومره دېر
 فرق نلري او د جهان په هره ذره کښي يوه رڼا ويښي چه حق
 د جبر په کابو کښي ئي هم پيدا کولی شي .

هغه نور چه کليم په کوه طور کښي ليدو د زيتون په هره
 ونه کښي شته مگر هر مانه سترگي غواړي . که د انسان تعقل
 قوي شي او د حواسو په بند کښي محصور پاته نشي (که څه
 هم د بشر موجوده علم هماغه سرنا ده چه د حواسو له کرکيو
 راننوتلی ده او پي له دېنه په ده باندې تور شپه ده) په
 هر شي کښي به يو نور گوري او د وجود په نري کښي به دا
 تور او سپين نه وي .

او بس مونږ د حواسو له تاثير لاندې راغلي يو چه په
 قبلو غور لاسونه په پنبه او پښانه وچرو او د سترگو کتل يا -
 لامسه قوه مونږ ته حقيقت بل راز کوي او ظرف و محل را ته

مختلف انواع او اجناس په مخکښی دروی.

که دغه راز راز لوبښ او منځی چه په هر کور کښی په بېل
بېل صورت وینونږ مونږ د نظر مانع نشي نو په هر کور کښی
دیوې ویا لی او چیني او به دی او د ټولو مشرب یو دی.
که مونږ د مسیند او ویا لی، گوڅی او کاربن، واورى او باران
په شکلونو، صورتونو او نومونو نه غولېږو پوهېږو چه
همدغه یو شی په خورنمونو یا دور او زموږ حواسو راته
واوړ او باران دوه شیهه کړیدى. په حقیقت کښی همدغه
یو حالات دی چه په ختکى، هندوانه، توت، انگور، ناک،
منه، شفتالو او نور وکښی ئې حلول کړی او په هر محل کښی
ئې بېل صورت بېل رنگ بېل خوند بېل نوم پیدا کړی دی.
دغه لوی او واړه خمونه چه د بېلو بېلو مېوو او دانو شربتونه
او عرقونه پکښی پراته دی ټول یواز کیف لری او د کجورى
او اربشو په مینځکښی څه دېر فرق نشته.
په دغسې کتنه چه سرې له صورتونو هغه خوا وگوري
پوهېږی چه کورت او شرومې لېرې غږکې راوتلی دی او -
مایعات وجمادات زموږ احساس او شعور بېل کړی.
هغه وخت چه زموږ تماس له مادیاتو نه قطع شی او مجرد شو -
ښائی چه د نن ورځې عالم او معرفت بل راز شی او دغه رڼا بل شانی
وینو، د نن ورځې تنویری وسایل به لکه د دې کوفی ئې کاره
په لېرې لېرې او غم وپوهه به په نور قلوبونو کښی څاښکار کړی

د افغان مجاهد الاطاعتی مرکز له خوا

خپاره شوی کتابونه

- ۱- مبارز شهید .
- ۲- د زندان سوغات .
- ۳- وجدان و هی په بډه .
- ۴- زور حمام
- ۵- مونږ په چا پسی نه خو .
- ۶- ظاهر شاه .
- ۷- اجتماعی نظریات .

خطاط : نورالدین «هنریار»